

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Bakalářská práce

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Katedra primární a preprimární pedagogiky

Bakalářská práce

Aneta Šebelová

Školní připravenost se zaměřením na sociální
dovednosti

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně a použila jen prameny uvedené v seznamu literatury. Souhlasím, aby tato práce byla uložena na Univerzitě Palackého v Olomouci v knihovně Pedagogické fakulty a zpřístupněna ke studijním účelům.

V Olomouci dne 18. 5. 2020

.....

Aneta Šebelová

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala všem, kteří mi pomohli při získání potřebných informací a zdrojů. Mé poděkování patří především paní prof. PhDr. Evě Šmelové, Ph.D. za její cenné rady a odborné vedení mé bakalářské práce.

Anotace

Bakalářská práce je zaměřena na problematiku školní připravenosti dětí k zahájení povinné školní docházky a pojednává o důležitosti sociálních dovedností, jejichž dostatečný rozvoj je nedílnou součástí připravenosti dítěte na školu.

V teoretické části představuji tematiku předškolního věku, školní připravenosti a sociálních dovedností prostřednictvím odborné literatury. Vymezíme si, co by dítě mělo umět, jak by se mělo projevat před nástupem do základní školy. Pozastavíme se konkrétněji u oblasti sociální a zaměříme se na sociální dovednosti a jejich definici. Uvedeme si, jak dítěti pomoci si sociální dovednosti osvojit a rozvíjet. Krátce se budeme zabývat pedagogickou diagnostikou sociálních dovedností. Na závěr teoretické části se zaměříme na sociální dovednosti z pohledu Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání.

Praktická část je realizována pomocí dotazníkového šetření a jejich vyhodnocení. Pomocí těchto dotazníků se snažím zjistit, jaká je úroveň sociálních dovedností dětí při nástupu do základní školy z pohledu učitele základní školy. Práce je určena jak pro pedagogické pracovníky v předškolním vzdělávání, tak pro rodiče dětí předškolního věku.

Klíčová slova:

Předškolní věk, školní připravenost, sociální dovednosti

Annotation

The bachelor thesis is focused on the issue of school readiness of children to start compulsory school attendance and discusses the importance of social skills, the sufficient development of which is an integral part of a child's readiness for school.

In the theoretical part, we will present the topic of preschool age, school readiness and social skills through literature. We will define what the child should be able to do, how he should express himself before starting primary school. We will focus more specifically on the social field, social skills and their definition. We will show how to help a child acquire and develop social skills. At the end of the theoretical part, we will briefly deal with the pedagogical diagnosis of social skills and we will focus on the social skills in Framework educational program for preschool education.

The practical part is realized using a questionnaire survey and subsequent evaluation. Using these questionnaires, We try to find out what is the level of social skills of children when entering a primary school from the perspective of a primary school teacher. The work is intended for pedagogical staff in preschool education and parents of preschool children.

Keywords

Preschool age, school readiness, social skills

OBSAH

ÚVOD.....	8
1 TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1.1 PŘEDŠKOLNÍ VĚK	10
1.2 ŠKOLNÍ PŘIPRAVENOST	10
1.2.1 Oblasti školní připravenosti.....	12
1.3 SOCIÁLNÍ DOVEDNOSTI	16
1.3.1 Socializace.....	17
1.3.1.1 Rodina jako základ.....	18
1.3.1.2 Mateřská škola a sociální dovednosti.....	19
1.3.2 Rozvoj sociálních dovedností v předškolním věku.....	20
1.3.3 Pedagogická diagnostika úrovně sociálních dovedností	22
1.3.3.1 Hra jako důležitý nástroj pro rozvoj a diagnostiku sociálních dovedností.....	24
1.3.4 Sociální dovednosti a Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.....	25
2 PRAKTICKÁ ČÁST	27
2.1 METODOLOGIE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	27
2.1.1 Charakteristika výzkumného vzorku.....	27
2.1.2 Cíl výzkumného šetření.....	27
2.1.3 Popis použitých metod	28
2.1.4 Sběr a zpracování údajů.....	29
2.1.5 Zhodnocení výsledků dotazníkového šetření	64
ZÁVĚR.....	67
LITERATURA A ZDROJE.....	68
SEZNAM PŘÍLOH.....	70

ÚVOD

Nástup do základní školy je pro dítě, ale také pro rodiče, obrovským krokem v životě. Pro dítě je to krok do nového světa, ve kterém je bezstarostné hraní nahrazeno povinnostmi a požadavky, které jsou na dítě ve škole kladeny. Aby dítě tyto požadavky ve škole zvládlo, mělo by dosáhnout určité úrovně nejen po stránce fyzické, psychické, ale také sociální. Dle mého názoru je sociální stránka u mnoha dětí často podceňována.

Poměrně častým důvodem odkladu školní docházky bývá nezralost v sociální oblasti. Přestože je dítě po stránce fyzické i psychické dostatečně vyzrálé, dítě je nebude moci z důvodu sociální nezralosti prosadit. Tyto děti mají častěji problémy s plněním povinností a úkolů, které plnit nechtějí, nedokážou se soustředit a upřednostňují si hrát.

Pro dítě tak není přechod z mateřské školy do základní školy vůbec jednoduchý. Dítě si musí zvyknout na nové prostředí, učit se novým formám společenského chování a osvojit si nové sociální role. Mělo by mít tedy do jisté míry osvojené určité sociální dovednosti. Tyto sociální dovednosti, které by si dítě mělo osvojit před nástupem do povinné školní docházky, jsou formulovány v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání, a to v podobě očekávaných výstupů.

Cílem práce je přiblížit tematiku školní připravenosti dětí na školu v oblasti sociálních dovedností, které jsou velmi důležité, aby dítě nástup do školy bezproblémově zvládlo.

Celý text bakalářské práce je koncipován do dvou částí, které obsahují několik kapitol.

V první kapitole teoretické části si charakterizujeme předškolní období a zmíníme několik autorů, jak pohlíží na období předškolního věku. V další kapitole si přiblížíme problematiku školní připravenosti a zralosti. Uvedeme si oblasti, na které bychom se měli zaměřit při posuzování školní připravenosti a jak tyto oblasti rozvíjet. V poslední kapitole teoretické části se zaměříme právě na oblast sociální, konkrétněji na sociální dovednosti, které by si dítě mělo osvojit, a jsou důležitým předpokladem nejen pro úspěšný start ve škole, ale i v životě. Na začátek této kapitoly si přiblížíme pojem sociální dovednost. Část kapitoly věnujeme tomu, jak pomoci dítěti si sociální dovednosti osvojit a dále se zaměříme na pedagogickou diagnostiku sociálních dovedností. Na závěr teoretické části se budeme věnovat sociálním dovednostem z pohledu Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání (2018).

Cílem praktické části je pomocí dotazníkového šetření zjistit, jak je učitelem základní školy hodnocena úroveň osvojených sociálních dovedností dětí, které nastoupily do prvních tříd základní školy.

Na základě tohoto výzkumu je zároveň všem pedagogům mateřských škol poskytnuta zpětná vazba. Díky této zpětné vazbě se v budoucnu můžeme zaměřit více na rozvoj těch dovedností, které se na základě tohoto výzkumu jeví jako problematické.

1 TEORETICKÁ ČÁST

1.1 Předškolní věk

Období předškolního věku je považováno za velmi důležité a klíčové pro budoucí život dítěte. Ve většině vývojově-psychologických publikací se setkáme s definicí, že období předškolního věku je mezi třetím a šestým rokem života, tedy do zahájení povinné školní docházky (Mertin, 2015, s. 13). Podle Kořátkové (2013, s. 48) předškolní věk trvá v širším pojetí od narození dítěte do počátku povinného základního vzdělávání na prvním stupni základní školy. Tento věkový rozsah dále upřesňuje ve smyslu mladšího (od narození do tří let) a staršího předškolního věku (od tří do šesti let).

V období předškolního věku je pro dítě typická „živost a hravost“, která se projevuje zejména v dětské hře, jejímž prostřednictvím se u dítěte rozvíjí vnímání, poznávání a osvojuje si správné modely chování.

V tomto časovém rozmezí se dítě setkává s mnoha změnami – začíná na jeho počátku navštěvovat mateřskou školu a na jeho konci se připravuje k zahájení povinné školní docházky (Jucovičová, 2014, s. 10 a 11).

Pro celé předškolní období jsou typické i další významné změny, a to v různých oblastech biologického, psychologického a sociálního vývoje (Mertin, 2015, s. 13). Co se týče biologické a psychologické stránky, dochází k rozvoji řeči, myšlení, paměti a pozornosti, dále i k rozvoji smyslového vnímání, motorických a grafomotorických schopností a schopností motorické a senzomotorické koordinace. Dochází i k výrazným změnám po stránce sociální a emoční a celkově se dítě mění v procesu socializace, kde se dítě osvojuje nové sociální role – roli předškoláka a následně i školáka (Jucovičová, 2014, s. 10).

1.2 Školní připravenost

Než se budeme zabývat školní připraveností pro nástup do základní školy, seznámíme se nejdříve s termínem školní zralost, jelikož tyto pojmy bývají často zaměňovány a oba v podstatě znamenají totéž - vyjadřují určitý stav kvality vývoje dítěte, který je předpokladem pro zvládnutí požadavků v základní škole (Kořátková, 2014, s. 138).

Zatímco termín školní zralost vychází z vývojové psychologie a zdůrazňuje spíše aspekt biologický, který vychází z dispoziční složky organismu či procesu zrání (Syslová, 2018, s. 86), na školní připravenost pohlížíme z pedagogického hlediska, kde se zaměřujeme na úroveň stavu připravenosti dítěte k započetí školního vzdělávání (Kořátková, 2014, s. 139).

Podle Chvála a Kropáčkové (2017, s. 96) je školní zralost z velké části dána zráním centrální nervové soustavy a jedná se o kompetence, které jsou závislé na zrání organismu. Naopak školní připravenost je dána dovednostmi, které jsou závislé do jisté míry na učení a prostředí.

Bednářová ve své knize definuje školní připravenost jako : „*Aktuální stav rozvoje osobnosti dítěte ve všech důležitých oblastech, který je předpokladem pro bezproblémové zvládnutí školní práce, a to jak po stránce fyzické a duševní, tak zejména i po stránce sociální.*“ NÁDVORNÍKOVÁ, Hana. Připravenost dítěte na vstup do základní školy. BEDNÁŘOVÁ, Jiřina, Eva DANDOVÁ, Jana KRATOCHVÍLOVÁ, Hana NÁDVORNÍKOVÁ, Zora SYSLOVÁ a Lenka ŠULOVÁ. *Školní zralost a její diagnostika*. Praha: Raabe, 2017, s. 12. ISBN 978-80-7496-319-3.

Průcha (2016, s. 80) uvádí, že školní připravenost je ovlivněna úrovní sociálních kompetencí, které si dítě osvojilo, tedy zda umí rozlišit sociální role, jako je role učitele, kamaráda apod., a je schopno respektovat běžné normy chování. Jde o kompetence, které se dítě může naučit na základě působení rodiny, ale také jiných dospělých nebo v mateřské škole na základě vzdělávání.

Jak už jsme si v předchozí kapitole uvedli, předškolní období ve vývoji dítěte bývá pojímáno různě. Setkáme se s teorií, že se jedná o období mezi třetím a šestým rokem života a můžeme se setkat i s teorií období předškolního věku, které je chápáno jako etapa od narození po nástup předškolního věku. Jestliže posuzujeme úroveň školní připravenosti, musíme se zaměřit hlavně na užší vývojovou etapu, v níž dochází k takovým změnám, které by měly dítěti zaručit bezproblémově zvládnout nástup do školy. Můžeme jí nazvat jako období dítěte předškolního ročníku, tedy období mezi pátým a šestým rokem života dítěte, kdy sledujeme postupné dosahování zralosti a připravenosti ke školnímu vzdělávání (Syslová, 2018, s. 87). Kořátková (2014, s. 54) uvádí, že děti tohoto věku dosahují určité vyrovnanosti a rozumnosti, plynule se domluví, je iniciativní a rodiče v něm mají dostatečnou důvěru.

Vágnerová (2005, s. 267) zdůrazňuje, že rozvoj zkušeností, schopností a dovedností, potřebných ke zvládnutí nových požadavků spojených s povinnou školní docházkou, závisí nejvíce na rodině, ale do jisté míry je může ovlivnit také působení mateřské školy.

1.2.1 Oblasti školní připravenosti

Při posuzování školní připravenosti se zaměřujeme na oblasti: poznávací, motorickou, sluchovou, zrakovou a sociální.

Poznávací oblast

Jucovičová a Žáčková (2014, s. 12) uvádějí, že poznávací (kognitivní) funkce mají vztah k poznávacím procesům, což jsou psychické procesy, mezi které zahrnujeme vnímání, pozornost a soustředění, paměť, představivost a fantazii, myšlení a řeč i schopnosti kognitivního učení. Rozvoj kognitivních funkcí je jedním z nejdůležitějších faktorů, které tvoří základ schopnosti učit se. Tato schopnost je předpokladem pro zvládnutí trivია (čtení, psaní, počítání).

Pozornost můžeme chápat jako základ pro příjem informací a prostřednictvím které mohou lidé poznávat okolí a rozvíjet se (Otevřelová, 2016, s. 63). Podle Vágnerové (2005, s. 255) její vývoj závisí na dosažení určité úrovně CNS. Kutálková (2014, s. 161) se domnívá, že dítě předškolního věku, které se chystá na nástup do školy, by měl vydržet již určitou dobu nejen u činnosti, která dítě těší, ale též u činnosti, která dítě nebaví, ale dostal ji za úkol.

Mimořádný význam pro fungování dítěte ve škole má **řeč**, a to z mnoha důvodů. Dítě potřebuje dobře rozumět výkladu a chápat, co se po něm vyžaduje. Řeč navíc slouží k dorozumívání s druhými, tedy i k utváření sociálních vztahů (Bednářová, 2011, s. 4). Prostřednictvím řeči dítě sděluje svoje názory, pocity a to, co si myslí, a tím se prolíná s myšlením a umožňuje jeho rozvoj.

Myšlení je další důležitou složkou v poznávací oblasti. V předškolním věku je dítě schopno využívat myšlenkové operace, mezi které řadíme schopnost analýzy a syntézy, abstrakce a konkretizace, schopnost třídit informace (Jucovičová, 2014, s. 79). Dítě by před nástupem mělo chápat pojmy související s časem, třídit předměty, chápat logické souvislosti, jednoduché matematické vztahy (Ležalová, 2012, s. 7).

V oblasti **paměti** jsou mezi dětmi znační rozdíly. V předškolním věku je spíše bezděčná. Záměrná paměť se vyvíjí zhruba v posledním roce v mateřské škole. V této době nastupuje u dětí i paměť dlouhodobá. (Bednářová, 2017, s. 31). U dětí staršího předškolního věku se paměť soustředí spíše na situace než na verbálně sdělované projevy, proto bychom se měli zaměřit více na názorové vyučování a učení ve skupinách spojených s reálnými zážitky. (Šulová, 2012, s. 6).

Do poznávací oblasti můžeme zařadit také **představivost**, která je podle Šulové (2012, s. 10) pro předškoláky nutná. V „činnosti v představách“ si dítě může přizpůsobit někdy obtížně přijatelnou nebo pochopitelnou realitu (Šulová, 2012, s. 10). Její rozvoj a schopnost ji využívat je do budoucna pro předškoláka velmi důležité a pomůže mu při tvořivém psaní tj. písemně vyjádřit své myšlenky a pocity (Andersonová, 1994, s. 93).

Motorická oblast

V této oblasti se při posuzování školní připravenosti zaměřujeme zejména na jemnou a hrubou motoriku, grafomotoriku, senzomotoriku a motorickou koordinaci.

V období předškolního věku je typický velký a rychlý rozvoj jemné a hrubé motoriky, dochází ke zdokonalování koordinace pohybu. Potřeba pohybu je v tomto období u dítěte přirozená, nicméně je potřeba děti postupně v pohybu podporovat, jak v mateřské škole prostřednictvím pravidelných aktivit, tak rodiče by měli dbát na pravidelný pohyb dětí. Hrubá motorika se navíc podílí na rozvoji sociálních dovedností dětí, do kterých můžeme zařadit například i sebeobslužné dovednosti (Kropáčková a Chvál, 2017, s. 97).

Otevřelová (2016, s. 115) zdůrazňuje rozvinutou hrubou motoriku jako základ pro rozvoj motoriky jemné, která se zabývá drobnějšími pohyby, ty jsou již přesnější, účelnější a specializovanější.

Pohybovou zralost nám dítě prokáže na svém grafomotorickém projevu – vidíme kresby, omalovánky a později také písmo. Grafomotoriku podporujeme prostřednictvím uvolňovacích cviků, které můžeme zařadit do her nebo úkolů. V posledním roce v mateřské škole by dítě nemělo mít problém s ovládním nejjednodušších grafických prvků – vodorovné a svislé čáry, šikmé čáry, oblouky, kruhy a další. Sledujeme také, jak dítě sedí u stolu, úchop tužky a určení laterality. Lateralita se vyhraňuje kolem čtvrtého roku věku dítěte, kdy dítě v návaznosti na dominanci hemisféry se projevuje jako pravák nebo jako levák (Šulová, 2012, s. 5). U dítěte před nástupem do školy by mělo být tedy již jasné, kterou rukou bude psát.

Sluchová oblast

Pomocí smyslů dítě vnímá hned od narození. Sluchem dítě vnímá dokonce již v prenatálním období. Ze začátku dítě rozpozná hlas matky a postupně se sluchové vnímání zdokonaluje.

S vývojem dítě rozlišuje sluchové podněty, učí se naslouchat, rozlišovat různé zvuky, řeč, rytmizaci říkadel a písni.

Sluchové vnímání slouží jako podklad pro rozvoj řeči, ale později také čtení a psaní. Při diagnostikování sluchové oblasti se zaměřujeme na schopnosti: naslouchání, rozlišení figury a pozadí, sluchová diferenciacce, sluchová analýza a syntéza, sluchová paměť, vnímání rytmu (Bednářová, 2017, s. 83).

Při rozvoji sluchového vnímání se nejdříve věnujeme naslouchání, jehož úroveň bychom měli sledovat v mateřské škole hned od začátku, kdy dítě nastoupí. V předškolním věku se dítě postupně učí určit, odkud pochází zvuk, rozpoznat, co ho vytváří, učí se rozpoznat písničku podle melodie, vyslechnout pohádku. Tyto úkoly by mělo dítě před nástupem do školy bez problémů zvládat (Otevřelová, 2016, s. 73).

Pokud se snažíme u dítěte rozvíjet schopnost naslouchání, nesmíme opomenout, že významnou roli má i rozlišení figury a pozadí – zaměření pozornosti a vyčlenění některých zvuků z pozadí. Čím je pozadí hlučnější, tím více má dítě problém zaměřit pozornost na požadované sluchové vjemy. Dítě se tak může zdát jako neposlušné (Bednářová, 2017, s. 85). Postupně se v předškolním věku rozvíjí sluchová analýza a syntéza. V pěti letech věku dítě dokáže určit první a poslední hlásku, určuje, zda slovo hlásku obsahuje či ne, rozloží slovo na slabiky a naopak, složí slovo z jednoduchých hlásek.

V oblasti diferenciacce dítě dokáže rozlišit jednotlivé hlásky, pozná, zda je dvojice slov či slabik shodná. Sluchové rozlišování úzce souvisí s vnímáním rytmu – dítě rozpozná rýmy, vnímá a napodobuje rytmus.

Zraková oblast

Pro rozvoj poznávacích procesů je nejdůležitější hlavně zrakové vnímání, jelikož podněty získané zrakem jsou četné, dostatečně variabilní a dostupné. Prostřednictvím zraku se nám dostává mnoha informací a je významným prostředkem orientace. Pro dítě je pomocí zraku snadnější seznámit se s nejbližším okolím, orientovat se v bližším vzdálenějším

prostoru, ale také díky zraku může být informováno i o sobě samém, o svých vlastních projevech a v závislosti na tom je může lépe koordinovat (Vágnerová, 2005, s. 75).

V období školního věku je dostatečně vyzrálé zrakové vnímání důležité zejména pro to, aby děti uměly číst a psát a zvládly další učivo. Oblast zrakového vnímání rozdělujeme do následujících rovin: vnímání figury a pozadí, zraková diferenciacce, zraková analýza a syntéza, zraková paměť, oční pohyby. Jednotlivé roviny se vzájemně prolínají a ovlivňují (Bednářová, 2017, s. 67).

Vnímání figury a pozadí znamená umět zaměřit zrak na určitý objekt a upozadit ostatní podněty vnímané zrakem. Při rozvoji odlišení figury a pozadí vycházíme z vývojové úrovně dětí a podle toho volím náročnost. Rozvíjet tuto oblast můžeme prostřednictvím pracovních listů a bludišť (Otevřelová, 2016, s. 83). Další oblastí zrakového vnímání je zraková analýza a syntéza. Zraková analýza slouží dětem k hledání nějaké části z celku. Naopak zraková syntéza pomáhá dítěti z jednotlivých částí poskládat do celku. Tuto oblast postupně rozvíjíme především činnostmi například hry se stavebnicí, puzzle a jiné skládky. V oblasti zrakové diferenciacce by dítě mělo zvládnout najít rozdíly na obrázcích, později na písmenech, slovech, a číslech, třídít věci na stejné a nesterjné, najít odlišný obrázek (Otevřelová, 2016, s. 84). Aby si děti viděné věci, obrázky, později i písmena a čísla pamatovaly, pomáhá jim k tomu zraková paměť. K tomu by děti měly mít dostatek příležitostí jak tuto oblast trénovat. V předškolním věku mezi tyto příležitosti patří především bohatá nabídka her, například Kimova hra nebo pexeso. Pro zvládnutí požadavků a úspěšný start ve škole je zralost všech oblastí velmi důležitá a nezbytná, a to především pro zvládnutí trivia (Otevřelová, 2016, s. 86).

Sociální oblast

Sociální zralost je považována za jednu z podmínek bezproblémového nástupu do základní školy. Tato oblast může být rozvíjena díky vzájemné interakci s druhými lidmi a dětmi. Dítě, které je zralé v sociální oblasti je schopno podřídit se určitému režimu, je schopno začlenit se do skupiny, najít si zde své místo, osvojit si sociální role, umí komunikovat a kooperovat, dále by dítě mělo již vědět, jaké chování je vhodné ve vztahu k učiteli a umět rozlišovat různé sociální role. K tomu, aby dítě zvládlo školní povinnosti a požadavky, je též nutné, aby mělo schopnost respektovat běžné normy chování, které získává převážně v rodině.

Abychom mohli zralost této oblasti posoudit, je nutné dítě sledovat nejen při hře, ale v různých činnostech, ve kterých je dítě v kontaktu s jinými dětmi nebo dospělými (Ležalová, 2012, s. 31).

Ležalová (2012, s. 34) také zmiňuje, že nezralost v sociální oblasti je velmi častou příčinou odkladů školní docházky. Abychom předešli problému, ve kterém by dítě nezvládlo nástup do školy z důvodu sociální nezralosti, je důležité a nutné této stránce věnovat pozornost a pomoci dítěti v posilování a rozvíjení těch dovedností, které jsou klíčem k dosažení určité úrovně sociální zralosti a připravenosti. V tomto případě budeme hovořit o sociálních dovednostech, se kterými se blíže seznámíme v následující kapitole.

1.3 Sociální dovednosti

Na úvod této kapitoly se seznámíme s termínem sociální dovednosti. Definic můžeme najít mnoho, a to v několika publikacích, například Krejčová ve své knize uvádí tuto definici : „*Sociální dovednost je věku přiměřená znalost a obratnost klidně a tvořivě se zapojit do sociálního prostředí jednice.*“ KREJČOVÁ, Lenka. Sociální dovednosti ve škole. GILLERNOVÁ, Ilona, Lenka KREJČOVÁ, Simona HORÁKOVÁ HOSKOVCOVÁ, Eva ŠÍROVÁ a Iva ŠTĚTOVSKÁ. Sociální dovednosti ve škole. Praha: Grada, 2012, s. 117. ISBN 978-80-247-3472-9.

Už víme, že při nástupu do školy je vyspělost po sociální stránce velmi důležitá, osvojení si určitých sociálních dovedností. Mezi takové dovednosti zahrnujeme například, že se dítě dokáže na potřebnou dobu odloučit od rodiny, být určitou dobu v jiném prostředí, s jinými lidmi, respektovat jinou výchovnou autoritu. Důraz je kladen také na schopnost začlenit se do skupiny vrstevníků, umět s nimi komunikovat, respektovat pravidla společného soužití, dát najevo svoje potřeby a schopnost spolupracovat s ostatními (Otevřelová, 2016, s. 45).

Kropáčková a Chvál (2017, s. 97) též zdůrazňují důležitost oblasti sociálních dovedností, na kterou zaměřujeme pozornost při výchově a vzdělávání v mateřských školách. Sociální dovednosti řadí mezi tzv. životní dovednosti a definují jako : “*Schopnosti naučeného a danou společností akceptovatelného chování, které umožňují efektivně se vypořádat s požadavky a výzvami každodenního života.*“ CHVÁL, Martin a Jana KROPÁČKOVÁ. Sociální dovednosti předškolních dětí a jejich vliv na odklad povinné školní docházky a dosahovaný školní úspěch na konci 1. ročníku základní školy1. Orbis Scholae:

Předškolní vzdělávání a přechod do základní školy [online]. Karolinum, 2017, s. 97 [cit. 2019-12-15].

Sociální dovednosti bychom mohli rozdělit do dvou složek. První složka je vztahující se k sobě samému (např. poznávání sám sebe, koordinace emocí, sebereflexe, přiměřené projevování, schopnost být sám sebou) a druhá složka se týká mezilidských vztahů (např. umět vyjádřit svůj názor, chování k druhým lidem, schopnost empatie, tolerance, akceptace druhých, zvládání konfliktů). Každý člověk by měl mít sociální dovednosti pod svojí kontrolou, mít schopnost je různě koordinovat a snažit se je rozvíjet a zlepšovat (Gillernová a kol. 2012, s. 33).

Gillernová a kol. (2012, s. 33) dodává, že sociální dovednosti jsou ovlivňovány různými modely (paradigmaty):

- Dle modelu podmiňování jsou nedostatečně rozvinuté sociální dovednosti způsobeny nedostatkem učení.
- Model kybernetiky představuje vliv nedostatečné či nesprávné zpětné vazby na sociální chování lidí.
- Experimentální model říká, že důvodem nedostatečně rozvinutých sociálních dovedností je nedostatek zkušeností.
- Teologický model klade důraz na každodenní interakci.

Jestliže jsou sociální dovednosti nedostatečně rozvinuté, mohou v budoucnu dětem v určitých situacích velmi komplikovat život, a to v navazování sociálních vztahů, ve vztazích mezi vrstevníky, a též významně ovlivnit vstup do 1. ročníku základní školy - dítě může podléhat pocitům méněcennosti, izolovanosti, nepochopení, stát se terčem šikany (Bednářová, 2011. s. 52).

Podle Bednářové (2011, s. 51) je zvládání sociálních dovedností důležité nejen pro dítě, aby se mohlo učit, ale též pro učitele, aby je mohl učit.

1.3.1 Socializace

Podle Bednářové (2017, s. 19) můžeme zralost v sociální oblasti definovat jako způsobilost člověka začlenit se do společnosti a v ní žít na základě jejích pravidel a norem, přijmout tedy sociální roli, kterou získáváme v procesu socializace.

Průcha (2013, s. 29) vnímá socializaci jako proces, při kterém se jedinec začleňuje do společnosti, kterou je obklopeno, aby v ní mohl žít, pracovat a vzdělávat se. V tomto

procesu si tak jedinec osvojuje způsoby života ve společnosti, přijímá její normy a hodnoty a osvojuje si různé sociální role. Hlavním obdobím života, ve kterém se socializace nejvíce prosazuje, je právě dětství.

K prvnímu socializačnímu působení dochází v rodině, a to již od narození dítěte. Jedná se o socializaci primární, kde rodiče o dítě pečují, učí ho komunikovat, sebeobslužným činnostem, dodržovat pravidla a předávají určité vzorce chování. Později v dětství nastává socializace sekundární, a to prostřednictvím menších skupin a organizací, ve kterých se jedinec pohybuje. Příkladem je mateřská škola. Dítě se zde učí novým pravidlům, osvojuje si nové vzorce chování a jednání s ostatními. Terciální socializace pak zabere zbytek života jedince (Smíšková, 2010, s. 9).

V kontaktu s různými lidmi si dítě tedy osvojuje různé způsoby chování, způsoby komunikace a učí se orientovat v nejrůznějších situacích i ve vztazích. Hovoříme tak o sociálním učení, které je prostředkem socializace a na základě kterého si dítě osvojuje sociální dovednosti (Bednářová, 2015, s. 54).

1.3.1.1 Rodina jako základ

Existuje mnoho lidí, kteří jsou pro vývoj dítěte velmi významní. Mezi takové patří především rodina. Gillenová (2015) definuje význam rodiny jako : „*Významné sociální a výchovné prostředí pro vývoj a rozvoj dítěte, ale podílí se na uspokojování potřeb všech svých členů – dospělých i dětí.*“ GILLERNOVÁ, Ilona. Dítě v rodině. MERTIN, Václav a Ilona GILLERNOVÁ. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Třetí. Praha: Portál, 2015, s. 184. ISBN 978-80-262-0977-5.

I prvotní zkušenosti s lidskými vztahy a osvojování sociálních dovedností nabývá v rodině, která je, jak už jsme se zmínili, ta nejvýznamnější sociální skupinou a velmi ovlivňuje vývoj dítěte. Poskytuje dítěti základní zkušenosti, které ovlivní to, jak bude dítě chápat různé informace, jak na ně bude reagovat, osvojuje si zde vzorce chování a naučí se jak projevovat svoje pocity, názory, učí se zde komunikovat apod. Rodiče mají zpravidla podobné dispozice jako jejich děti a dle svých schopností své děti také vychovávají (Vágnerová, 2005, s. 18). Můžeme říci, že rodina tvoří komplementární jednotu, ve které dítě najde vše, co potřebuje v procesu socializace.

Rodina ale není jediný činitel, který ovlivňuje rozvoj osobnosti. Musíme mít však na paměti, že se jedná o důležitý činitel a je dobré se v něm orientovat. Rozhodně bychom neměli podceňovat vliv výchovy na vývoji osobnosti dítěte. Mezi základní předpoklady příznivého vývoje dítěte patří především láskyplný vztah rodičů, ale i ostatních dospělých,

se kterými se dítě setkává. Emoční vztah rodičů k dítěti považujeme za klíčový moment ve výchovném stylu (Gillernová, 2015, s. 187).

Musilová v knize Didaktika předškolního vzdělávání (2018, s. 84) představuje následující výchovné styly:

Demokratická výchova, která je uváděna jako optimální. V této rodině má dítě stanoveny povinnosti, které jsou přiměřené věku a které rodiče kontrolují a hodnotí. Dále se vyznačuje přesným řádem a pravidlům srozumitelným dětem, děti vědí, za co mohou dostat odměny, ale také tresty, děti jsou povzbuzovány a je jim projevována láska a vřelý citový vztah. Děti vychovávané v demokratickém stylu jsou samostatné, odpovědné, má zdravé sebevědomí, ale také sebekritičnost, chová se přiměřeně v kontaktu se sociálním prostředím, jsou schopné přijímat cizí autoritu a umí se domluvit s druhými.

Autoritativní výchova je opakem demokratické výchovy. Rodiče jsou velmi přísní, často využívají tresty, rozkazy a příkazy. Často nejsou respektovány přání a potřeby dětí. Děti vychovávané tímto stylem jsou bojácné, ustrašené, nesamostatné. U dětí se může objevit problémové chování s agresivními sklony.

Rozmazlující (liberální) výchova se vyznačuje nadměrnou pozorností k dítěti. Dítě v této rodině nemusí plnit žádné povinnosti a naopak může dělat vše, co si umane, nemají žádné hranice. Výsledkem tohoto stylu může být nesamostatné, nejisté a netolerantní dítě.

V typologii výchovných stylů se dále můžeme setkat s výchovou perfekcionistickou, výchovou egocentrickou, výchovou nepřipravených rodičů nebo výchovou asociální.

1.3.1.2 Mateřská škola a sociální dovednosti

Jak už jsme si uvedli, výchovný základ pro přípravu budoucího prvňáčka tvoří rodina. Mateřská škola staví právě na tomto základě a pobyt v mateřské škole doplňuje citové vazby z rodiny o rozvoj nových sociálních dovedností a nabytí sociálních zkušeností ve skupině vrstevníků. Podle Vágnerové (2005, s. 292) si dítě ve skupině vrstevníků osvojuje dovednosti sociální interakce, učí se spolupracovat, komunikovat s vrstevníky, ale také se učí solidaritě a sebeovládání. Vágnerová (2005, s. 203) dále uvádí, že postupné začleňování mezi vrstevníky přispívá k další diferenciaci vztahů a chování k dospělým a dětem, i k sociálnímu osamostatňování. Ve skupině vrstevníků má dítě možnost vyzkoušet si mimo rodinu to, co se v rodině naučilo, zkouší si různé sociální role, ale také formy chování, na které zaznamenává zpětné reakce (Šulová, 2012, s. 13) První institucí, se kterou se dítě setkává, ve které má možnost navázat vztahy s vrstevníky, ale i dospělými, je mateřská škola.

Děti navštěvující mateřskou školu se zde postupně učí žít a spolupracovat s vrstevníky, začleňují se do kolektivu, hledá si tam svoje místo, učí se respektovat pravidla, která jsou jiná než v rodině, zvyká si na novou výchovnou autoritu, učí se přizpůsobit novému režimu, který je pevně daný, a který dětem pomáhá zvykat si na dodržování pravidel - dítě se tak cítí jistěji a bezpečněji, když ví, co ho čeká. Jucovičová (2014, s. 21) říká, že dítě zde samo také přijímá nové sociální role a začíná chápat role ostatních členů ve svém blízkém sociálním okolí, dochází ke změnám v chování ve střídání rolí. Nové sociální role si dítě osvojuje také prostřednictvím hry, která je významnou činností k osvojení si sociálních dovedností.

Jestliže dítě navštěvuje mateřskou školu, ve které se učí a osvojuje si výše zmíněné dovednosti, pro dítě tak může být nástup do základní školy mnohem snadnější. Vzdělání v předškolním věku podporuje u dítěte jak rozvoj dobrého společenského chování a přátelství, které jsou pro život velmi důležité, tak i poskytuje příležitosti pro učení a rozvoj sebeovládání a zvládání sebeobsluhy. Tyto dovednosti vypěstují v dítěti schopnost spoléhat na sebe, a to zase buduje sebeúctu (Andersonová, 1994, s. 103).

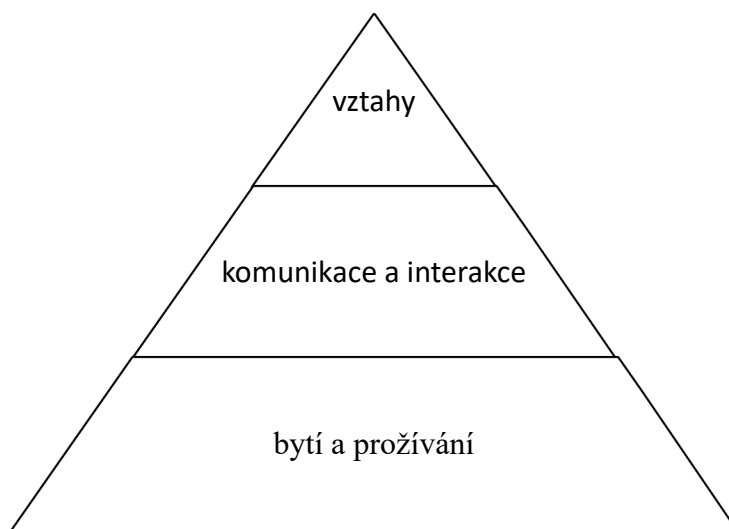
V podkapitole o významu rodiny pro vývoj dítěte jsme si uvedli několik stylů výchovy, které významně ovlivňují osobnost dítěte, a to po všech jeho stránkách, zejména po stránce sociální. I v mateřské škole je stejně tak důležité, který styl výchovy produkují učitelky ve vztahu k dětem. I když učitelky v mateřské škole nemohou zasahovat do vztahů rodiny a ovlivnit výchovu dítěte, mohou se ale pro dítě stát významnou osobou a do jisté míry kompenzovat nepříznivé vlivy v rodinném prostředí, a tím i poskytnout dítěti jinou zkušenost, která bude mít pozitivní vliv na jeho vývoj (Gillernová, 2015, s. 195).

1.3.2 Rozvoj sociálních dovedností v předškolním věku

Rozvoj sociálních dovedností je založen na bázi napodobování, vysvětlování, podmiňování (odměnou, trestem) a identifikací (Vágnerová 2005, s. 217). Můžeme tak hovořit o sociálním učení, prostřednictvím kterého si dítě osvojuje žádoucí způsoby chování a hodnocení (Vágnerová, 2005, s. 16).

Gillernová (2012, s. 113) poukazuje na důležitost sociálních situací na pyramidě, která představuje jejich charakteristiky a roviny. Tyto sociální situace jsou ve škole základ pro rozvoj sociálních dovedností.

Obrázek 1: Úrovně předpokladů sociálních dovedností z hlediska obecnosti

(Gillernová a kol. 2012, s. 114)

K osvojování sociální dovednosti u dětí je nutno být a prožívat, které tvoří základ pyramidy. Jedná se o potřebu zážitků, zkušeností, poznávání, setkávání. Následuje interakce a komunikace, na základě které si lidé (dětí) budují jednotlivé složky svého sociálního života. Vrchol pyramidy tvoří utváření vztahů, jejichž podmínkou je vzájemná komunikace mezi jedinci (Gillernová a kol. 2012, s. 114).

Podle Kropáčkové a Chvála (2017, s. 97) si předškolní děti sociální dovednosti osvojují především v prostředí rodiny a mateřské školy, a to prostřednictvím sociálního učení a prosociálního chování. Prosociální vlastnosti můžeme charakterizovat jako pozitivní chování, respektující ostatní lidi – projev, který usnadňuje zařazení do společnosti a řešení sociálních konfliktů (Vágnerová, 2005, s. 217). Kořátková (2014, s. 198) říká, že základ prosociálního chování u dětí tvoří tři zdroje: Citlivost a vhodné chování vůči dítěti, nápodoba chování, kterou dítě pozoruje ve svém okolí a podpora empatických projevů, které jsou v chování dítěte okolím zaznamenávány. Kropáčková a Chvál (2017, s. 98) dodávají, že rozvoj prosociálního chování je závislý na kognitivním vývoji.

Aby si dítě mohlo osvojovat sociální dovednosti, musíme mu pro to vytvořit dostatek příležitosti, jako setkávání s jinými dětmi, podporovat kamarádské vztahy (pohrát si spolu, umět se rozdělit, něco pro druhého udělat); prožívat radost z radosti druhých a ze společné činnosti. Je důležité vést dítě k tomu, aby se na svět kolem sebe dokázalo podívat i očima druhého; poznávalo, že ne vždy je všechno podle jeho představ. Osvojuje si základní

pravidla slušného chování (umět správně oslovit, pozdravit, požádat o něco, poděkovat, nezasahovat nevhodně do hovoru, chovat se ukázněně v různých situacích – při jídle, u lékaře, v obchodě apod.) (Bednářová, 2011, s. 6).

Sociální dovednosti můžeme chápat také jako schopnost dítěte jednat v různě složitých a náročných sociálních situacích – vyznat se v těchto situacích a zvládat je optimálním způsobem (Gillernová, 2012, s. 33). Proto se snažíme například v mateřské škole navazovat takové situace, jejichž řešení dává dítěti možnost zažít problém a sám nebo v kooperaci si s tímto problémem umět poradit. Děti tak mohou rozvíjet zároveň i svoji fantazii a kreativitu (Ležalová, 2012, s. 31).

1.3.3 Pedagogická diagnostika úrovně sociálních dovedností

Při posuzování školní zralosti a připravenosti v sociální oblasti se zaměřujeme na schopnost identifikace, porozumění a regulace emocí, řešení sociálních problémů, přiměřené vyjadřování emocí a prosociální chování (Syslová, 2018, s. 89). K tomu využíváme nejrůznějších diagnostických metod, které nám pomáhají zjišťovat aktuální úroveň vývoje dítěte, a to ve všech důležitých oblastech. Mezi tyto metody patří především pozorování a rozhovor, které mohou využívat v každodenních činnostech nejen paní učitelky v mateřské škole, ale i rodiče.

Pomocí metody pozorování získáváme představu o tom, jaké jsou vztahy mezi žáky (dětmi), jaká je atmosféra v kolektivu, vztah k učiteli, ale také je pozorování nesmírně důležité s ohledem na chování dětí a postoje vůči ostatním. Pozorování ale neznamená pouhé sledování dětí, je důležité jasně definovat, co nás v projevech dětí zajímá. Stejně tak pokud volíme rozhovor, nejedná se o pouhé povídání, ale musíme jasně vědět, co se touto cestou chceme dozvědět (Gillernová, 2012, s. 130).

Otevřelová (2016, s. 47) říká, že v posledním roce stráveném v mateřské škole si můžeme všimnout mnoha náznaků, které poukazují na sociální i citovou připravenost dětí na roli budoucího prvňáčka. Začínají se do školy těšit a projevují zájem o písmenka i o počítání. Můžeme se ale setkat i opakem, pokud dítě má staršího sourozence, který již navštěvuje základní školu a tuto představu dítěti značně znepríjemní.

Dále se u dítěte zaměřujeme na samostatnost, a zda se dokáže bezproblémově odpoutat od rodičů. Jestliže dítě v předškolním věku stále žádá přítomnost rodičů, na rodiče se neustále ptá, kdy a za jak dlouho rodiče přijdou, nebo čas bez přítomnosti jednoho z rodičů propláče, není zatím dostatečně připraveno na odloučení po delší dobu (Otevřelová,

2016, s. 47). To, jak dítě bude zvládat čas strávený mimo svoji rodinu a bez jejich ochrany záleží na tom, do jaké míry je vyzrálá jeho autonomie (samostatnost) a zda je u dítěte rozvinutá sebedůvěra (Bednářová, 2011, s. 6).

Jak nám ale dítě dává jasně najevo, že je dostatečně připraveno, je přiměřeně dostatečná komunikace – řekne si o pomoc, když ji potřebuje, rozumí rozdílu v komunikaci s dětmi a s dospělými, umí vyjádřit svůj názor, přijmout názor někoho jiného, zbytečně neustupuje a na svůj úkor nedává přednost ostatním, nebo naopak ostatní nepřeválcuje svojí akčností (Otevřelová, 2016, s. 47).

O školní připravenosti v oblasti sociálních dovedností hovoříme i v souvislosti s výchovou a vlivem vnějšího prostředí, které vývoj školáka ovlivňují. Syslová a kol. (2018, s. 89) uvádějí, že při diagnostice psychosociálního vývoje dítěte se nezaměřujeme pouze na dítě samotné, na jeho vnitřní dispozice, ale je třeba brát zřetel také na jeho sociální prostředí, ve kterém žije, tedy jeho zázemí a rodina jako celek. Bednářová (2015, s. 56) dodává, že v přístupu k dítěti a v požadavcích na něj je třeba si uvědomovat tyto souvislosti a postupovat citlivě. Musíme si též uvědomit, že v životě dítěte mohou nastat důležité události, které značně ovlivňují vývoj emočních a sociálních dovedností, jako je například rozvod rodičů či nemoc, ale také například stěhování, narození sourozence, změna jazykového prostředí či jakékoliv trauma, se kterým se dítě není schopné vyrovnat.

Sociální dovednosti velmi ovlivňují to, jak dítě budou přijímat jak děti, tak i dospělí, a jak se k němu budou chovat. Dítě, které má dobře rozvinuté sociální dovednosti snadněji naváže kontakty s lidmi, může patřit mezi ty oblíbenější, vyhledávanější a je pozitivně přijímané (Bednářová, 2015, s. 55).

Co se týká hodnocení sociálních dovedností, můžeme se setkat s tzv. Vinelandskou škálou sociální zralosti, která určena pro děti od 3 do 9 let. Tuto škálu vytvořil E. A. Doll a její českou verzi v roce 1965 upravil J. Kožený. Škála k orientačnímu posouzení úrovně sociálních kompetencí je tvořena souborem položek, které jsou rozděleny do osmi kategorií a zaměřují se na posouzení samostatnosti a soběstačnosti (v jídle, oblékání, úrovni komunikace, motoriky apod.). Základem hodnocení je posouzení míry úspěšnosti v každé položce. Revidovaná Vinelandská škála sociální zralosti z roku 1985 je známa pod označením VABS (Vineland Adaptive Behavior Scales) a dělí se do několika subškál: komunikace, běžné dovednosti, socializace, motorické schopnosti, adaptivní chování a maladaptivní chování (Kropáčková, Chvál, 2017, s. 98).

Lažalová (2012, s. 23) zdůrazňuje, že důležitou a též nejpřirozenější situací, která nám pomáhá k pedagogickému diagnostikování, je spontánní hra dítěte.

1.3.3.1 Hra jako důležitý nástroj pro rozvoj a diagnostiku sociálních dovedností

Řada autorů, například Gillernová (2015, s. 132) se domnívá, že hra jako základní činnost dítěte předškolního věku poskytuje velký prostor pro rozvoj různých dovedností, například je důležitou součástí rozvoje sociálních dovedností. Prostřednictvím hry, společných aktivit a činností lze u dětí rozvíjet sebepoznávání dětí a dovednosti pro poznávání vrstevníků a dospělých, stejně také podporovat komunikativní dovednosti či předpoklady pro kooperativní chování.

Svobodová (2010, s. 102) uvádí stadia hry z hlediska sociálního vývoje (podle S. Millarové), která nám poukazují na vyspělost v sociální oblasti:

- Samostatná hra, kterou je možné sledovat již u kojenců (hry s chraстítky, autíčkem, kostkami apod.). Projevuje se nejvíce do tří let věku.
- Paralelní hra, kdy si děti hrají vedle sebe, ale ještě spolu nespolupracují. Tato forma hry je významná hlavně ve vzájemném napodobování a motivaci k experimentování.
- Sdružující hra, prostřednictvím které děti mohou vykonávat dvě rozdílné činnosti, zároveň spolu komunikovat, ale také na určité úrovni spolupracovat. Objevuje se nejčastěji v námětových hrách (na maminku a tatínka).
- Kooperativní hra, díky níž se děti učí domlouvat na pravidlech, spolupracovat, řešit různé situace a pomáhat si. Prostřednictvím této hry si dítě může vyzkoušet různé sociální role i sociální pozice ve skupině a má příležitost hru vést, přizpůsobit se vedení, podílet se na pravidlech nebo být jen pozorovatelem.

Jestliže chceme u dítěte rozvíjet sociální dovednosti, uvedený text nám napovídá, že bychom se měli zaměřit na hru sdružující a především na hru kooperativní, která je typická pro děti v posledním roce v mateřské škole. Dítě v posledním roce v mateřské škole, tedy mezi pátým a šestým rokem, si rádo hraje ve skupině vrstevníků a věnuje se spíše kolektivnějším činnostem, umí se dělit o hračky, vystřídá se, při hře kooperuje, dokáže dodržovat stanovená pravidla a umí využít své fantazie a nápadivosti při hře (Bednářová, 2015, s. 59).

Jucovičová (2014, s. 105) udává, že hra jako prostředek pro rozvoj sociálních dovedností, je velmi důležitá zejména u dětí, které upřednostňují hru před plněním povinností, mají problémy se soustředěním a neumějí cíleně pracovat. Domnívá se, že tyto děti mohou mít

v budoucnu problémy při zvládnutí školní práce, a tak je dobré sociální dovednosti rozvíjet často prostřednictvím hry (např. hra na školu).

Hra v mateřské škole navíc slouží jako diagnostický nástroj při posuzování školní zralosti. Podle Bednářové (2015, s. 60) nám hra ukazuje, jak je dítě vnímavé, chápavé, jak komunikuje, zda se dokáže zaujmout, ale též jaké má sociální dovednosti (jak se chová k ostatním dětem, zda dokáže dodržovat stanovená pravidla, při hře kooperovat, zda umí řešit případné konflikty, zvládá emoce, jak je u dítěte rozvinuta schopnost empatie, jaké má postavení mezi ostatními).

1.3.4 Sociální dovednosti a Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (2018) tak se nazývá kurikulární, veřejný dokument, státní úrovně, který platí pro předškolní vzdělávání. Vymezuje především cíle předškolního vzdělávání, klíčové kompetence, vzdělávací obsah, podmínky, požadavky a pravidla pro vzdělávání dítěte předškolního věku a zásady pro tvorbu školních vzdělávacích programů.

Podle RVP PV má předškolní vzdělávání za úkol poskytnout dítěti dostatečné množství podnětů, které mu pomůžou rozvíjet se po všech jeho stránkách a ulehčit mu tak další cesty ke vzdělání.

I problematika sociálních dovedností prochází celým Rámcově vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání. Největší zastoupení najdeme ve vzdělávacích oblastech.

Vzdělávací obsah v RVP PV je rozdělen do pěti oblastí, které se nazývají: Dítě a jeho tělo, Dítě a jeho psychika, Dítě a ten druhý, Dítě a společnost, Dítě a svět.

Sociální dovednosti zařazujeme do oblasti sociálně – kulturní, nazývána jako Dítě a společnost, jejímž záměrem je pomoci dítěti vstoupit do společenství lidí a osvojit si tak určitá pravidla soužití s ostatními, uvést je do světa materiálních a duchovních hodnot, do světa kultury a umění, napomáhat dítěti k osvojování si dovedností potřebných k životu, ale i návyků a postojů, a dát dítěti možnost aktivně se zapojit do utváření společenské pohody v sociálním prostředí, ve kterém žije.

Dále se při rozvoji sociálních dovedností zaměřujeme na oblast interpersonální, tedy oblast Dítě a ten druhý, kde důraz je kladen na utváření vztahů k jiným dětem či k dospělé osobě, rozvíjení jejich komunikace a zajištění pohody v těchto vztazích.

Ve výchovně- vzdělávací činnosti v mateřské škole se proto snažíme vytvářet takové situace, aby si děti osvojily důležité sociální dovednosti, potřebné k dalšímu vzdělávání.

Sociální dovednosti patří ale též do oblasti psychologické, podle RVP PV by dítě mělo například zvládnout odloučení na určitou dobu od rodičů, uvědomovat si svou samostatnost, zaujímat vlastní názory a postoje, vyjádřit nesouhlas v situacích, které to vyžadují, umět se vyrovnat s neúspěchem, respektovat předem vyjasněná a pochopená pravidla a dále i umět zachycovat a vyjadřovat své prožitky (výtvarně, pomocí hudby apod).

Tyto dovednosti, které by mělo dítě již zvládnout před nástupem do základní školy najdeme v RVP PV v podobě očekávaných výstupů (Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, 2018).

2 PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část se věnuje výzkumnému šetření, které je zaměřeno na děti, které v letošním školním roce 2019/2020 vkročily do nového světa s povinnou školní docházkou.

Ve výzkumném šetření se snažíme zjistit, jak učitelé základních škol vnímají úroveň již osvojených sociálních dovedností u dětí, které nastoupily do základní školy.

Výzkum byl realizován formou dotazníkového šetření a na základě získaných údajů, které byly následně zpracovány do tabulek a grafů, bylo provedeno zhodnocení výsledků.

2.1 Metodologie výzkumného šetření

2.1.1 Charakteristika výzkumného vzorku

K výzkumnému šetření jsem volila dvě základní školy. Na základní škole č. 1 byl výzkum proveden v první třídě, kterou navštěvuje 21 dětí. Na základní škole č. 2 byl výzkum realizován u pěti dětí.

Celkem je dotazníkové šetření zaměřeno na 26 dětí, z toho 13 děvčat a 13 chlapců. Děti byly věkově složeny v rozmezí 6 – 8 let.

2.1.2 Cíl výzkumného šetření

Praktická část bakalářské práce se věnuje výzkumnému šetření, jehož cílem je zjistit, jak je hodnocena úroveň sociálních dovedností učitelem základní školy při nástupu dětí do školy. Výzkum byl realizován na dvou základnách školách.

Zároveň je pedagogům mateřských škol, ale i rodičům, poskytnuta zpětná vazba, díky které se v budoucnu můžeme zaměřit více na rozvoj těch dovedností, které se ve výzkumu jeví jako problematické.

2.1.3 Popis použitých metod

Kvantitativní výzkum

Na začátek si objasníme krátce rozdíl mezi kvantitativním výzkumem a kvalitativním výzkumem.

Kvalitativní výzkum vychází z fenomenologie a připouští existenci více realit. Cílem kvalitativního výzkumu je tedy dostat zcela nové informace. Naproti tomu kvantitativní výzkum vychází z pozitivismu a podle něj existuje pouze jedna realita. Zakládá tak na již existujícím danému jevu (Chráska, 2007, s. 32). Jestliže se jedná o pedagogický výzkum, můžeme jej podle Chrásky (2007, s. 12) charakterizovat jako: „*Záměrnou a systematickou činnost, při které se empirickými metodami zkoumají (ověřují, verifikují, testují) hypotézy o vztazích mezi pedagogickými jevy.*“ CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: Základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada Publishing, 2007, s. 12. ISBN 978-80-247-1369-4.

Dotazník

V pedagogickém výzkumu můžeme využít různých postupů a metod, jimiž se realizuje měření a získávání dat. Mezi takové metody patří především pedagogické pozorování, dotazník, interview (rozhovor), testy a dále také třeba sociometrie či sémantický diferenciál.

Já jsem ve svém výzkumu zvolila metodu dotazníkového šetření. Jde o nejčastější metodu sběru dat, který charakterizujeme jako formu písemného sběru informací (Chráska, 2007, s. 163).

Dotazníkové šetření

Jako metodu výzkumného šetření jsem zvolila dotazníkové šetření.

Analýzou odpovědí z tohoto šetření chci získat přehled o tom, jak děti zvládají start na základní škole, a to na základě již osvojených sociálních dovedností, které jsou předmětem šetření.

Dotazník se skládá ze dvou částí. První část se vztahuje k anamnéze, zjišťující základní poznatky o dítěti, jako je pohlaví a věk dítěte, zda mělo dítě odklad školní docházky či předčasný nástup do školy a popřípadě doplnění o další důležité poznatky o dítěti (zda dítě není občanem ČR, zda má nějaké znevýhodnění nebo postižení apod.).

Druhá část dotazníku obsahuje záznamový arch týkající se sociálních dovedností. Výzkumné položky vycházejí z očekávaných výstupů vzdělávacích oblastí Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání. Jednotlivé položky se zaměřují na sociální dovednosti dítěte, které by si dítě mělo osvojit již před nástupem do základní školy, tedy na konci předškolního období, a které jsou základem pro dobrý start v základní škole. Administrace záznamového archu spočívá v zaznamenání na čtyřúrovňové škále (zvládá x zpravidla ano x zpravidla ne x nezvládá). Záznamový arch se skládá z osmnácti položek.

Výzkum se celkem zaměřuje na 26 dětí. Jednotlivé dotazníky, týkající se anamnézy a sociálních dovedností jednotlivých dětí byly vyplněny třídní učitelkou, která odpovědi zaznamenávala na základě pozorování.

Z důvodu ochrany osobních údajů nejsou v práci uváděna žádná jména.

2.1.4 Sběr a zpracování údajů

Dotazníkové šetření je zaměřeno na úroveň sociálních dovedností dětí v prvních třídách základní školy, a to z pohledu učitele.

V první části dotazníku třídní učitelky dětí odpovídaly na otázky týkající se osobní anamnézy dítěte (pohlaví, věk, odklad školní docházky, předčasný nástup do školy).

Druhá část dotazníku tvoří záznamový arch, který spočívá v zaznamenávání odpovědí na čtyřúrovňové škále. Ze čtyř nabízených odpovědí paní učitelky volily tu nevhodnější odpověď tak, jak úroveň osvojené sociální dovednosti u daného dítěte vnímají.

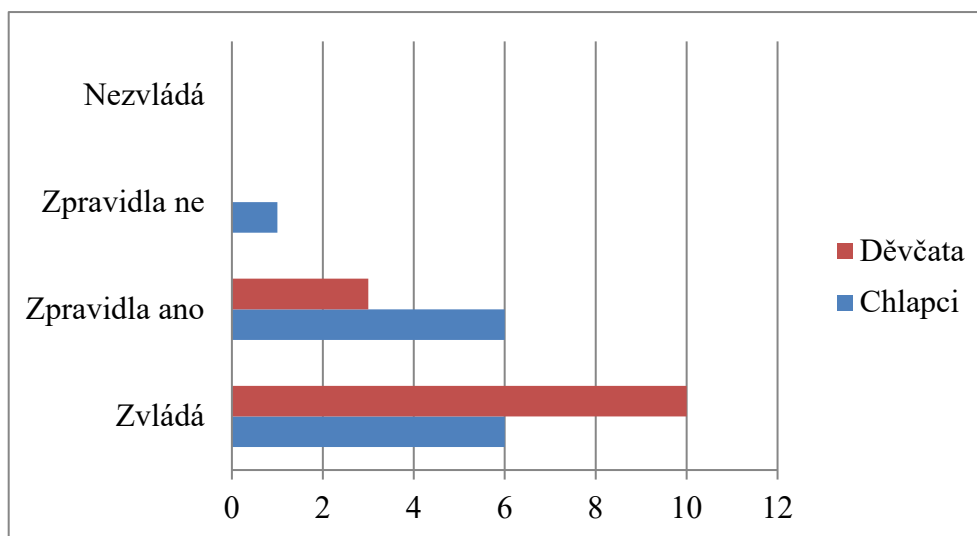
Na základě odpovědí v první části dotazníku byla dále provedena analýza dat s cílem zjistit, jaká je úroveň sociálních dovedností dětí, které měly v minulém roce odklad povinné školní docházky, dále pak do jaké míry si osvojily sociální dovednosti dívky a do jaké chlapci.

Údaje jsou analyzovány pomocí tabulek četností a také pomocí grafů.

Tabulka č. 1 Vědomě projevuje zdvořilostní chování

Položka č. 1	Zvládá	Zpravidla ano	Zpravidla ne	Nezvládá	Celkem
Počet dětí	16	9	1	0	26
V %	61,5	34,6	3,9	0	100

Graf. č. 1 Vědomě projevuje zdvořilostní chování

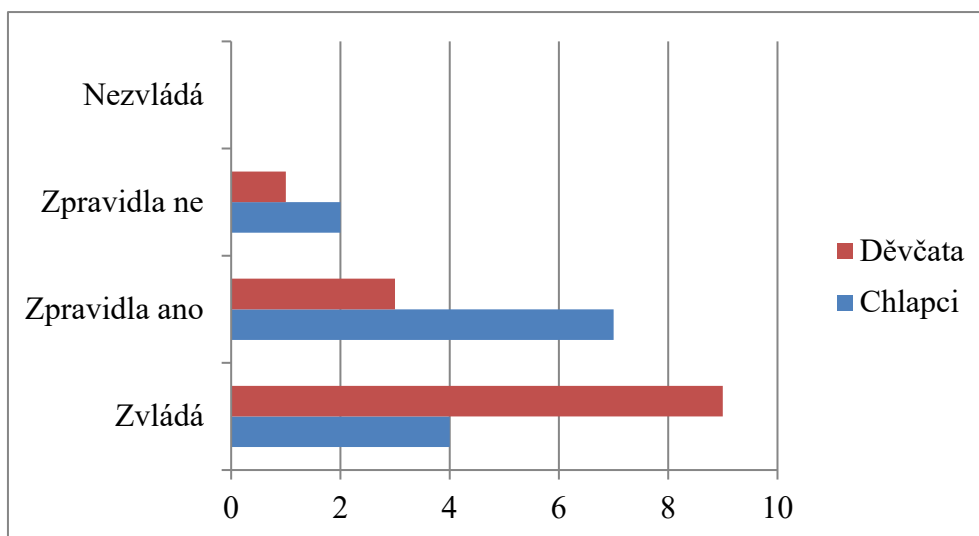
Komentář

Položka č. 1 zjišťovala, jaká je úroveň dovednosti vědomě projevovat zdvořilostní chování, zda dítě při příchodu pozdraví, rozloučí se, umí poděkovat apod. Jak názorně ukazuje graf, se základy slušného chování mají menší problém dívky. Téměř většina dívek dovednost zvládá, pouze u jednoho chlapce se paní učitelka přiklání spíše k záporné odpovědi.

Tabulka č. 2 Má smysl pro morálku

Položka č. 2	Zvládá	Zpravidla ano	Zpravidla ne	Nezvládá	Celkem
Počet dětí	13	10	3	0	26
V %	50	38,5	11,5	0	100

Graf. č. 2 Má smysl pro morálku

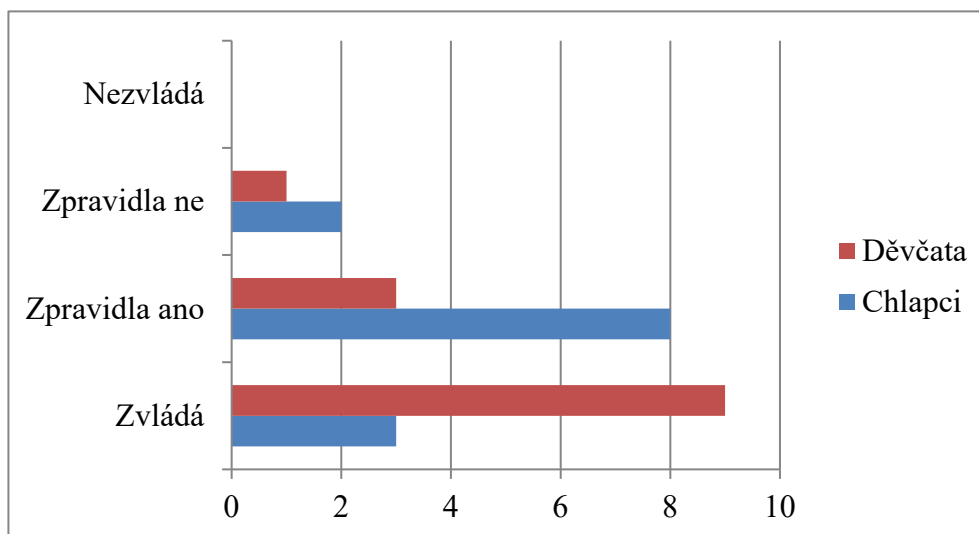
Komentář

Položka č. 2 udává, zda si dítě osvojilo dovednost mít smysl pro morálku, tj. zda dítě dokáže rozpoznat vhodné a nevhodné chování, a ví, co je dobře a co je špatně. Tuto dovednost podle paní učitelek bez problémů zvládá polovina dětí, z nichž lepších výsledků dosahují děvčata. Slabších výsledků dosahuje 11,5 % dětí.

Tabulka č. 3 Chová se a jedná na základě vlastních pohnutek a zároveň s ohledem na druhé

Položka č. 3	Zvládá	Zpravidla ano	Zpravidla ne	Nezvládá	Celkem
Počet dětí	12	11	3	0	26
V %	46	42	12	0	100

Graf č. 3 Chová se a jedná na základě vlastních pohnutek a zároveň s ohledem na druhé

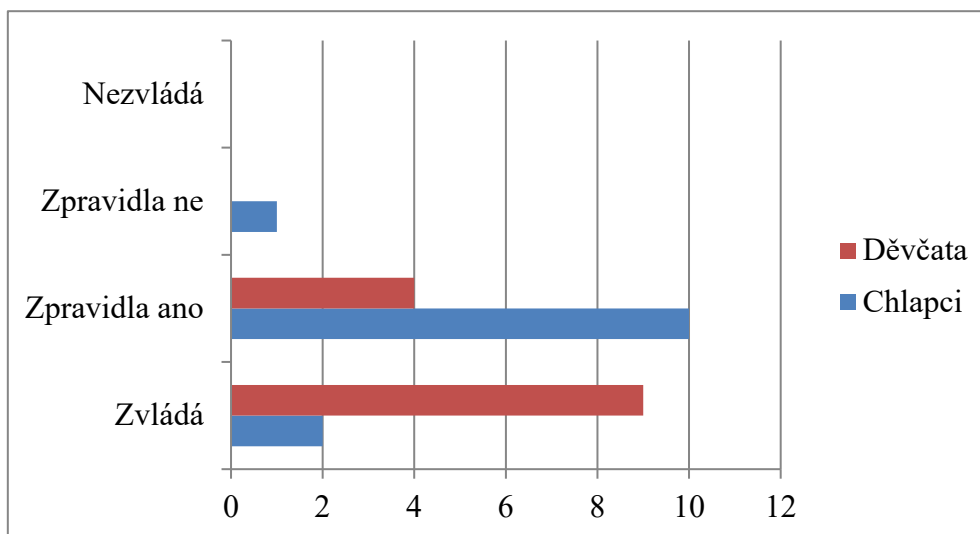
Komentář

Uvedená tabulka znázorňuje, že většina dětí je schopna vystupovat samostatně, mít svůj názor, vyjadřovat souhlas i nesouhlas a brát ohled na druhé (dokážou se dohodnout, počkat, vystřídat se, pomoci mladším). U 12 % dětí byla zvolena odpověď „zpravidla ne“ a podle pedagogů potřebují větší pozornost v rozvíjení této dovednosti.

Tabulka č. 4 Začlenění se do třídy a zařadí se mezi své vrstevníky, respektuje jejich rozdílné vlastnosti, schopnosti a dovednosti

Položka č. 4	Zvládá	Zpravidla ano	Zpravidla ne	Nezvládá	Celkem
Počet dětí	11	14	1	0	26
V %	42	54	4	0	100

Graf č. 4 Začlenění se do třídy a zařadí se mezi své vrstevníky, respektuje jejich rozdílné vlastnosti, schopnosti a dovednosti

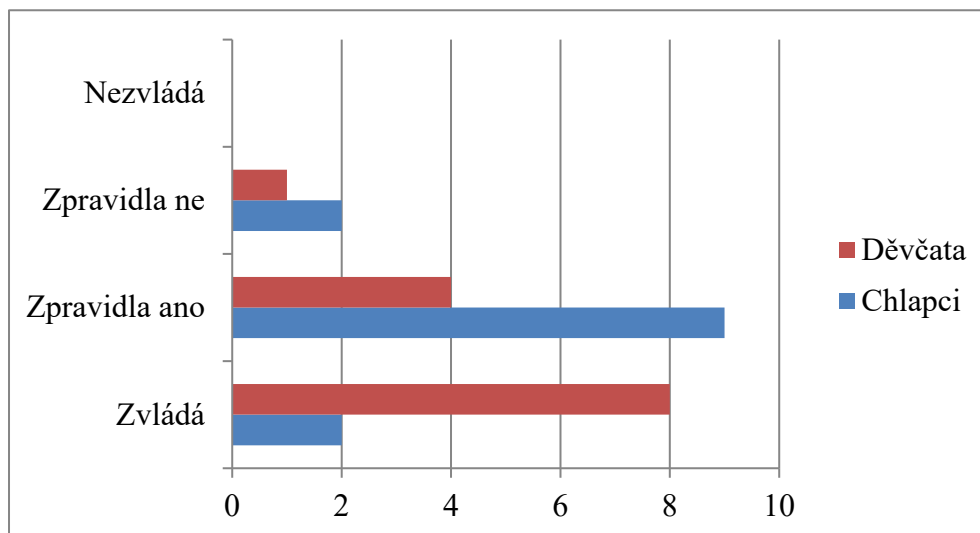
Komentář

Z následující tabulky vyplývá, že téměř většina dětí se bez problému začlenila mezi ostatní děti, umí respektovat ostatní děti ve třídě - jejich rozdílné vlastnosti, schopnosti a dovednosti, jsou schopné vnímat odlišnosti mezi dětmi a podle toho přizpůsobovat i své přístup, dále umí spolupracovat, projevit zájem. Jak vyplývá z grafu, i tuto dovednost ovládají lépe dívky než chlapci, celkem u 9 děvčat volili pedagogové odpověď „zvládá“, zatímco u chlapců byla tato odpověď zaznamenána pouze dvakrát.

Tabulka č. 5 Adaptuje se na život ve škole, aktivně zvládá požadavky plynoucí z prostředí školy i jeho běžných proměn

Položka č. 5	Zvládá	Zpravidla ano	Zpravidla ne	Nezvládá	Celkem
Počet dětí	10	13	3	0	26
V %	38	50	12	0	100

Graf č. 5 Adaptuje se na život ve škole, aktivně zvládá požadavky plynoucí z prostředí školy i jeho běžných proměn

Komentář

Položkou č. 5 jsme chtěli zjistit, jak děti zvládly adaptaci na nové prostředí, zda se bez problému přizpůsobily novému režimu a zvládají požadavky plynoucí z tohoto prostředí.

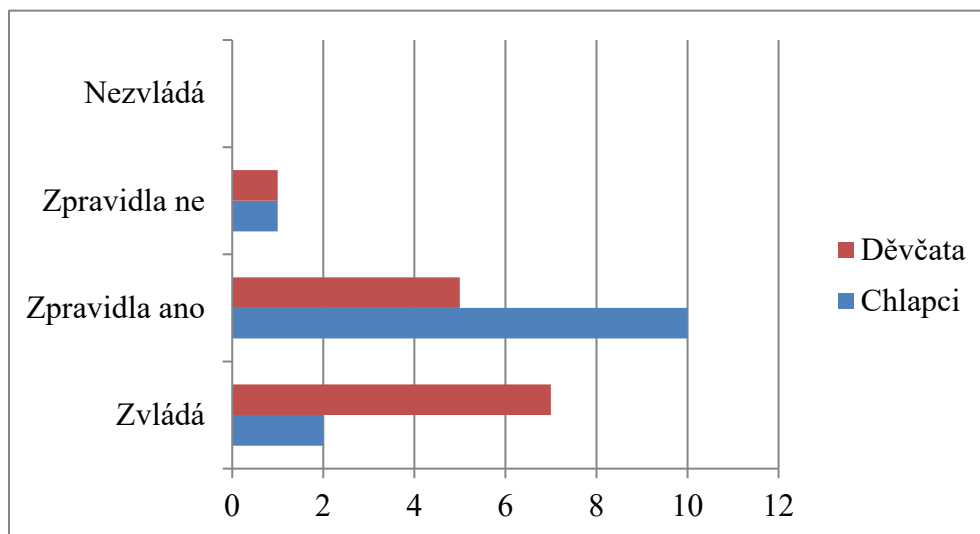
Adaptaci a přizpůsobení se školním požadavkům dětí pedagogové zhodnotili spíše kladně.

U 12 % dětí se projevovaly malé obtíže s přizpůsobením se na nový režim. Uvedený graf nám ukazuje, že lepších výsledků dosáhla opět děvčata.

Tabulka č. 6 Vyjednává s dětmi i dospělými ve svém okolí, domluví se na společném řešení

Položka č. 6	Zvládá	Zpravidla ano	Zpravidla ne	Nezvládá	Celkem
Počet dětí	9	15	2	0	26
V %	34,6	57,7	7,7	0	100

Graf č. 6 Vyjednává s dětmi i dospělými ve svém okolí, domluví se na společném řešení

Komentář

Položka č. 6 se zabývala otázkou, jak děti umí jednat s ostatními dětmi a dospělými.

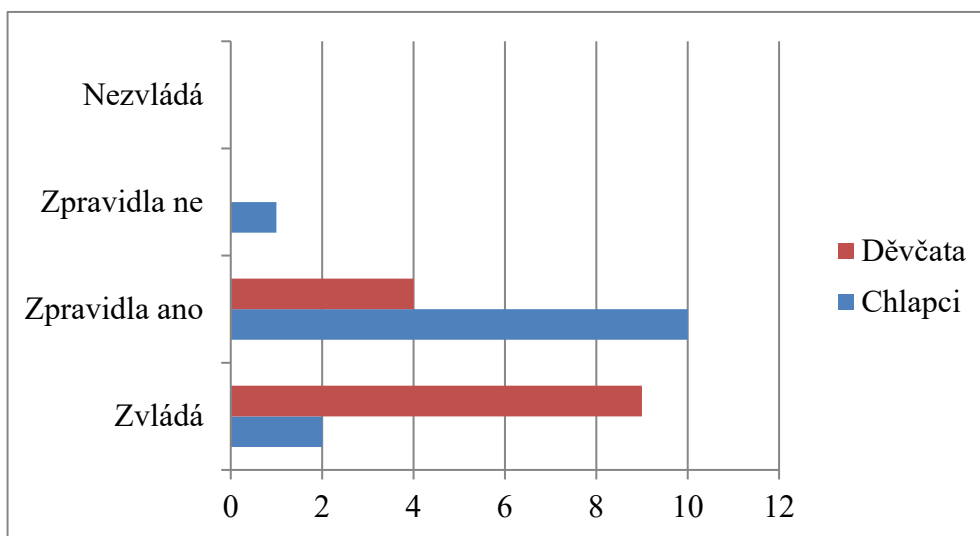
Z výsledků je zřejmé, že pedagogové hodnotili tuto dovednost spíše kladně. Pouze dvakrát byla zvolena odpověď „zpravidla ne“. Zbytek tvoří odpovědi „zvládá“ a „zpravidla ano“.

I u této dovednosti projevují vyšší úroveň děvčata než chlapci.

Tabulka č. 7 Utvoří si základní dětskou představu o pravidlech chování a společenských normách, co je v souladu s nimi a co proti nim a ve vývojově odpovídajících situacích se podle této představy chová

Položka č. 7	Zvládá	Zpravidla ano	Zpravidla ne	Nezvládá	Celkem
Počet dětí	11	14	1	0	26
V %	42	54	4	0	100

Graf č. 7 Utvoří si základní dětskou představu o pravidlech chování a společenských normách, co je v souladu s nimi a co proti nim a ve vývojově odpovídajících situacích se podle této představy chová

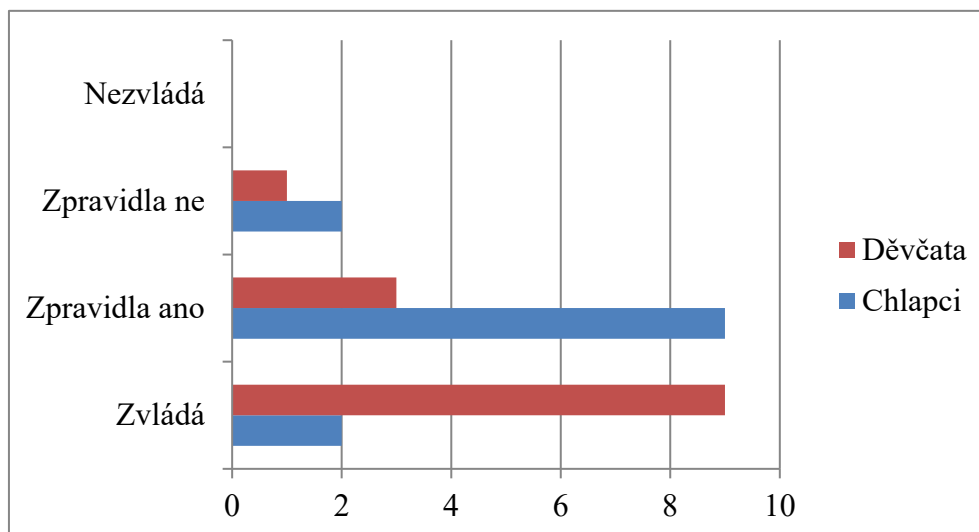
Komentář

Z tabulky č. 7 vyplívá, že děti umí rozpoznat správné a nesprávné chování, dodržovat společně dohodnutá a pochopená pravidla vzájemného soužití ve škole a na veřejnosti. Z grafu můžeme vyvodit, že s větším rozdílem dosáhla lepších výsledků děvčata.

Tabulka č. 8 Chová se zdvořile, přistupuje k druhým lidem, k dospělým i k dětem, bez předsudků, s úctou k jejich osobě, váží si jejich práce a úsilí

Položka č. 8	Zvládá	Zpravidla ano	Zpravidla ne	Nezvládá	Celkem
Počet dětí	11	12	3	0	26
V %	42	46	12	0	100

Graf č. 8 Chová se zdvořile, přistupuje k druhým lidem, k dospělým i k dětem, bez předsudků, s úctou k jejich osobě, váží si jejich práce a úsilí

Komentář

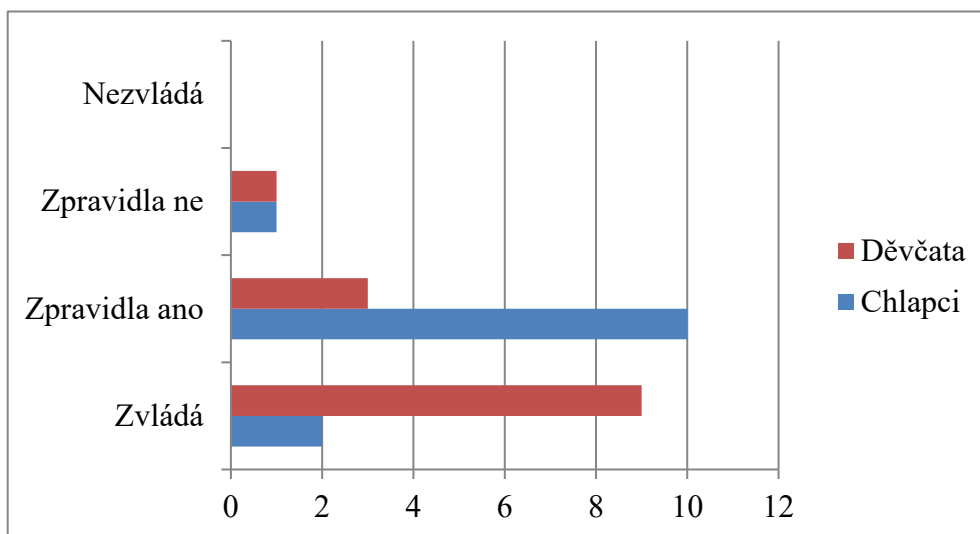
Uvedená tabulka znázorňuje, že též na dobré úrovni se u dětí projevuje ohleduplnost a zdvořilost ke svým kamarádům i dospělým a umí si vážit jejich práce i úsilí. Uvědomují si vztahy mezi lidmi (kamarádství, vztahy mezi pohlavími, úcta ke stáří).

Oproti ostatním položkám se setkáváme s větším počtem odpovědi „zpravidla ne“, jenž tvoří 12 %.

Tabulka č. 9 Dodržuje pravidla her a jiných činností, jedná spravedlivě, hraje férově

Položka č. 9	Zvládá	Zpravidla ano	Zpravidla ne	Nezvládá	Celkem
Počet dětí	11	13	2	0	26
V %	42	50	8	0	100

Graf č. 9 Dodržuje pravidla her a jiných činností, jedná spravedlivě, hraje férově

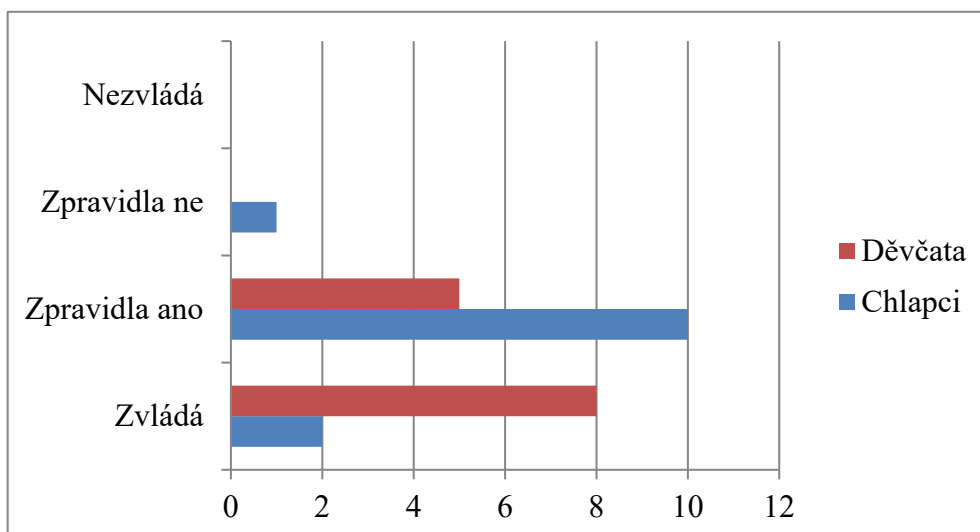
Komentář

Z tabulky můžeme vyvodit, že schopnost dodržovat pravidla her a jiných činností zvládá téměř 42 % dětí. Větší počet náleží odpovědi „zpravidla ano“, a ta se týká přesně poloviny dětí. Nejméněkrát se pedagogové přiklání k odpovědi „zpravidla ne“. Dále si můžeme všimnout většího rozdílu mezi chlapci a děvčaty, která opět dosahují lepších výsledků.

Tabulka č. 10 Uvědomuje si, že ne všichni lidé respektují pravidla chování, že se mohou chovat neočekávaně, proti pravidlům, a tím ohrožovat pohodu i bezpečí druhých; odmítá společensky nežádoucí chování

Položka č. 10	Zvládá	Zpravidla ano	Zpravidla ne	Nezvládá	Celkem
Počet dětí	10	15	1	0	26
V %	38	58	4	0	100

Graf č. 10 Uvědomuje si, že ne všichni lidé respektují pravidla chování, že se mohou chovat neočekávaně, proti pravidlům, a tím ohrožovat pohodu i bezpečí druhých; odmítá společensky nežádoucí chování

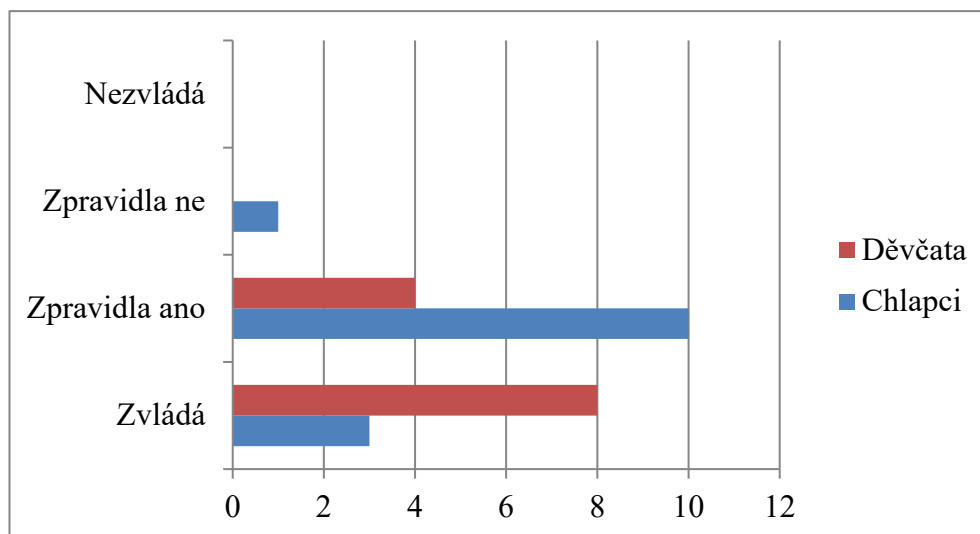
Komentář

Tabulka č. 10 udává, že téměř většina dětí si plně uvědomuje, že ne všichni lidé a děti se chovají správně, a tím mohou ohrožit druhé. Umí se bránit projevům násilí (nenechají se šidit, brání se posmívání apod.) a dokážou odmítnout nežádoucí chování (dokážou vnímat, co je lež, nespravedlnost, ubližování, lhostejnost, agresivita a vulgarismy).

Tabulka č. 11 Zachází šetrně s vlastními i cizími pomůckami, hračkami, věcmi denní potřeby, s knížkami, s penězi apod.

Položka č. 11	Zvládá	Zpravidla ano	Zpravidla ne	Nezvládá	Celkem
Počet dětí	11	14	1	0	26
V %	42	54	4	0	100

Graf č. 11 Zachází šetrně s vlastními i cizími pomůckami, hračkami, věcmi denní potřeby, s knížkami, s penězi apod.

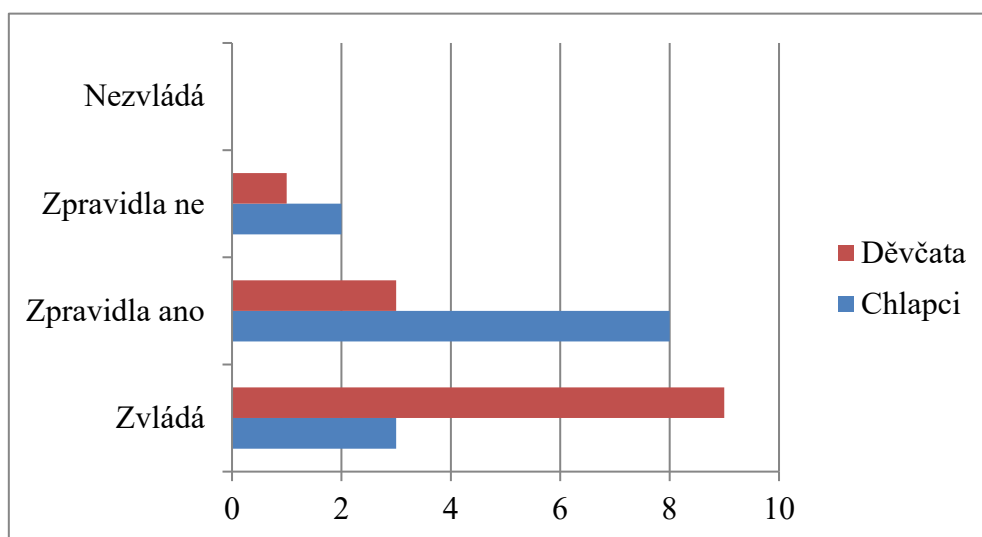
Komentář

Z výzkumu vyplynulo, že děti dbají na správné zacházení se svými, ale i cizími pomůckami, knížkami a majetkem školy, aby nedocházelo k jejich poškozování. Ukazuje se, že nižší úroveň projevují chlapci. Nicméně i chlapci dosahují dobrých výsledků.

Tabulka č. 12 Porozumí běžným neverbálním projevům citových prožitků a nálad druhých

Položka č. 12	Zvládá	Zpravidla ano	Zpravidla ne	Nezvládá	Celkem
Počet dětí	12	11	3	0	26
V %	46	42	12	0	100

Graf č. 12 Porozumí běžným neverbálním projevům citových prožitků a nálad druhých

Komentář

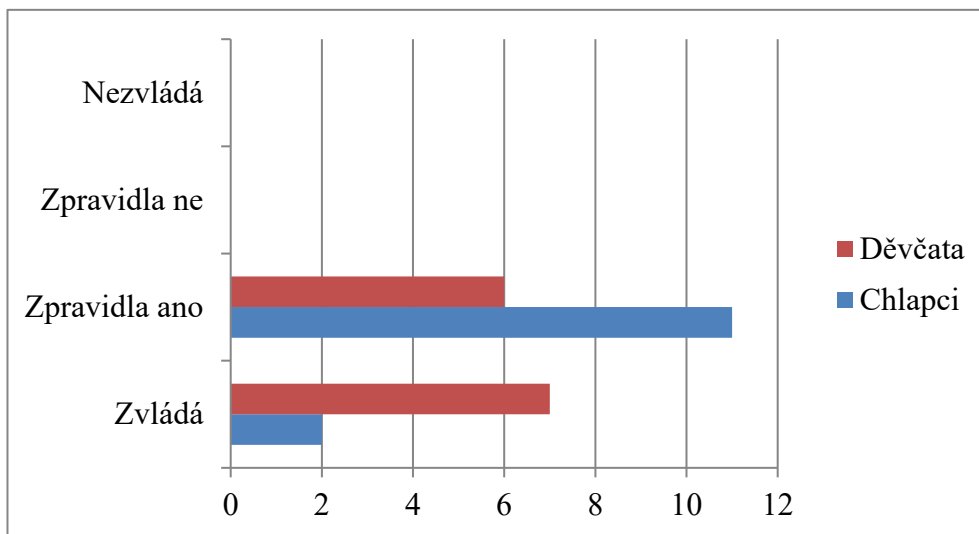
Položka č. 12 udává, že většina dětí rozumí běžným neverbálním projevům citových prožitků, emocí a nálad druhých – vnímá, když má druhý radost, když je smutný, zklamaný a dokáže správně reagovat.

Uvedená tabulka a graf ukazují, že položka č. 12 je jednou z položek, kde byla zaznamenána vícekrát odpověď „zpravidla ne“.

Tabulka č. 13 Zachycuje skutečnosti ze svého okolí a vyjadřuje své představy pomocí různých výtvarných dovedností a technik

Položka č. 13	Zvládá	Zpravidla ano	Zpravidla ne	Nezvládá	Celkem
Počet dětí	9	17	0	0	26
V %	35	65	0	0	100

Graf č. 13 Zachycuje skutečnosti ze svého okolí a vyjadřuje své představy pomocí různých výtvarných dovedností a technik

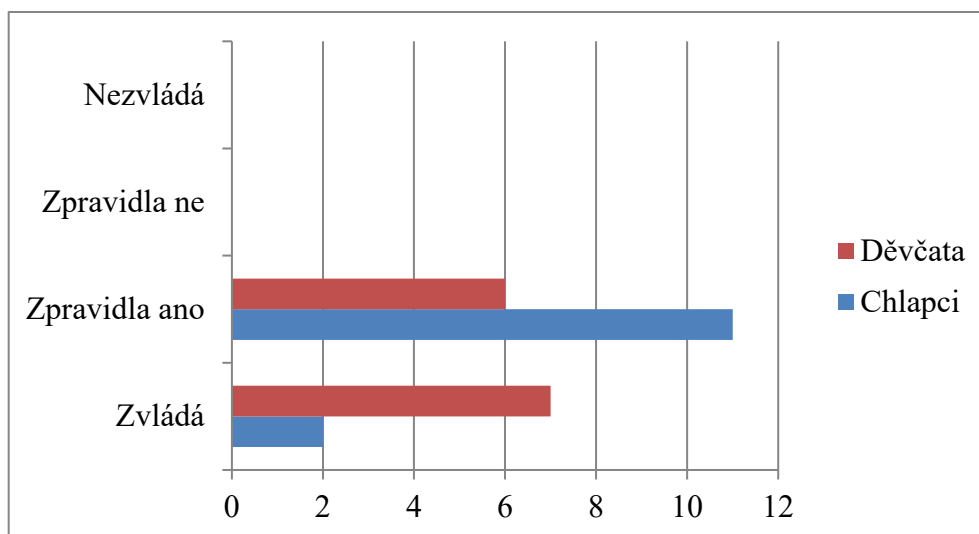
Komentář

Výtvarný projev dětí v prvních třídách je hodnocen velmi kladně. Ani jednou nebyly zaznamenány záporné odpovědi. Na uvedeném grafu si můžeme všimnout, že se u děvčat objevuje nižší úroveň oproti ostatním předchozím dovednostem.

Tabulka č. 14 Vyjadřuje se prostřednictvím hudebních a hudebně pohybových činností, zvládá základní hudební dovednosti vokální i instrumentální

Položka č. 14	Zvládá	Zpravidla ano	Zpravidla ne	Nezvládá	Celkem
Počet dětí	9	17	0	0	26
V %	35	65	0	0	100

Graf č. 14 Vyjadřuje se prostřednictvím hudebních a hudebně pohybových činností, zvládá základní hudební dovednosti vokální i instrumentální

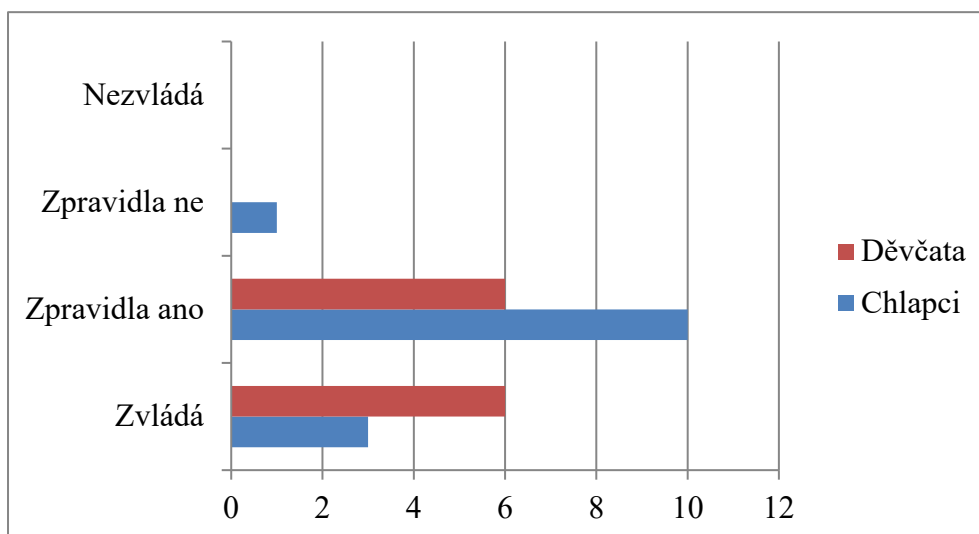
Komentář

Z uvedené tabulky i grafu vyplívá, že co se týká hudebních dovedností, nevyskytují se u dětí téměř žádné potíže. U 65 % dětí byla zvolena odpověď „zpravidla ano“ a zbytek tvoří odpověď „zvládá“. Ani jednou nebyla zaznamenána odpověď „zpravidla ne“ a „nezvládá“.

Tabulka č. 15 Dokáže rozlišit mezi hrou a úkolem

Položka č. 15	Zvládá	Zpravidla ano	Zpravidla ne	Nezvládá	Celkem
Počet dětí	9	16	1	0	26
V %	34,6	61,5	3,9	0	100

Graf č. 15 Dokáže rozlišit mezi hrou a úkolem

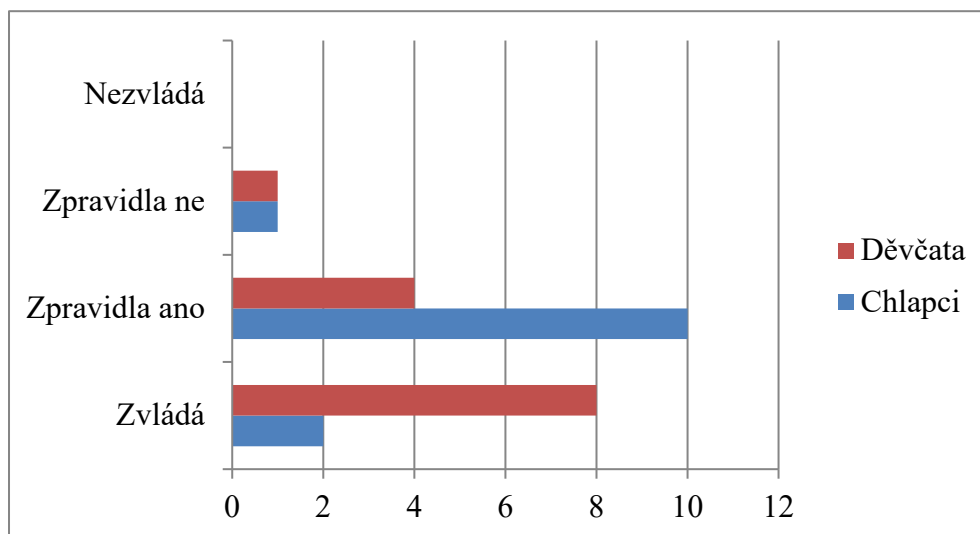
Komentář

Z tabulky můžeme vyvodit, že dovednost rozlišit mezi hrou a úkolem hodnotili pedagogové kladně. Pouze u jednoho dítěte byla zaznamenána odpověď „zpravidla ne“. Z pohledu pedagoga téměř většina dětí chápe, jaký je rozdíl mezi bezstarostným hraním a plnění povinností a úkolů.

Tabulka č. 16 Zapojuje se mezi ostatní děti do her, do činností, při nichž je třeba rozhodovat, rozdělit role, dodržovat určitá pravidla

Položka č. 16	Zvládá	Zpravidla ano	Zpravidla ne	Nezvládá	Celkem
Počet dětí	10	14	2	0	26
V %	38	54	8	0	100

Graf č. 16 Zapojuje se mezi ostatní děti do her, do činností, při nichž je třeba rozhodovat, rozdělit role, dodržovat určitá pravidla

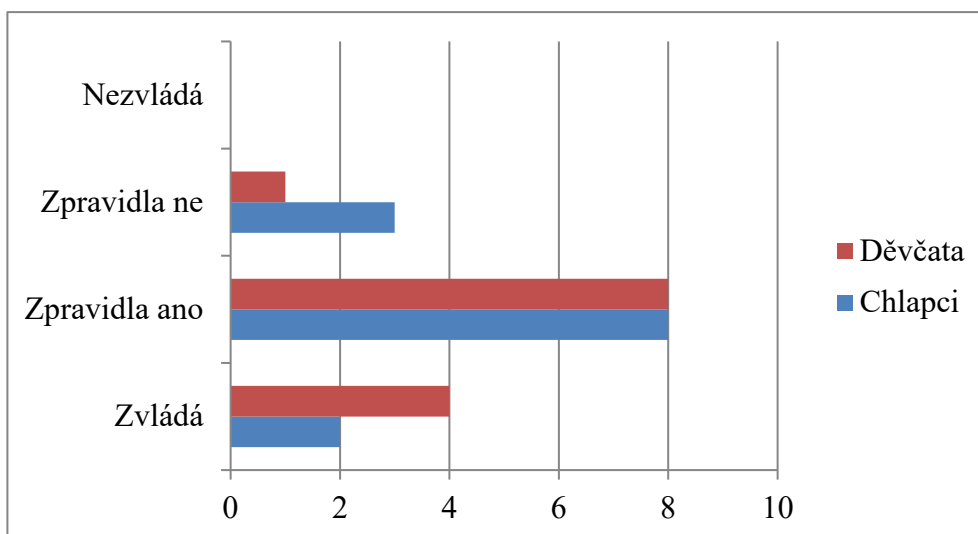
Komentář

Podle pedagogů děti umí mezi sebou spolupracovat, umí se mezi sebou domluvit, utvářet a dodržovat určitá pravidla. 8 % tvoří děti, které potřebují pomoc k zapojení se mezi ostatní děti a (nenásilnou) formou děti potlačovat do činností.

Tabulka č. 17 Samostatně plní i náročnější úkoly a zhodnotí výsledky

Položka č. 17	Zvládá	Zpravidla ano	Zpravidla ne	Nezvládá	Celkem
Počet dětí	6	16	4	0	26
V %	23	62	15	0	100

Graf č. 17 Samostatně plní i náročnější úkoly a zhodnotí výsledky

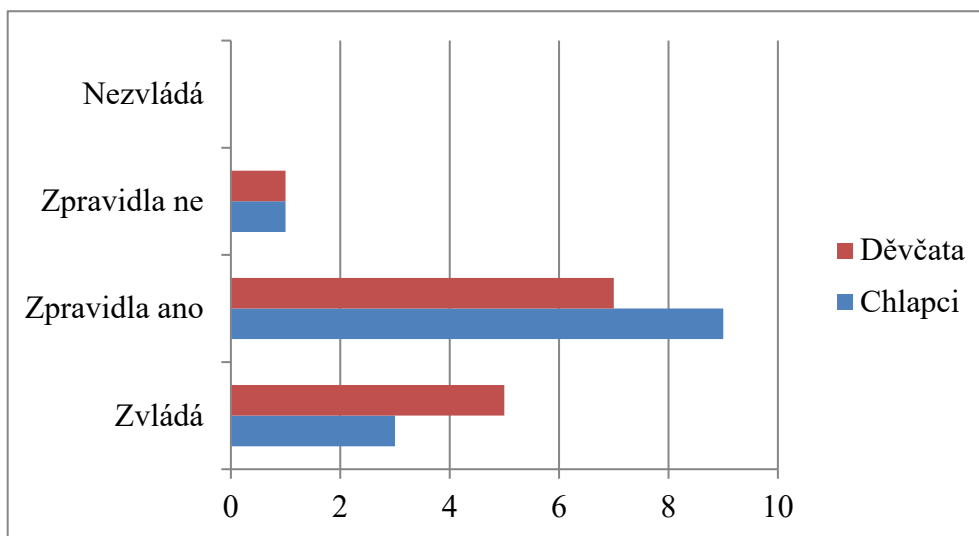
Komentář

Z uvedené tabulky i grafu jsme zjistili, že co se týká samostatnosti dětí, objevují se větší odchylky oproti jiným sociálním dovednostem. U této položky bylo zaznamenáno nejvíce odpovědí „zpravidla ne“ a zároveň nejméněkrát byla zaznamenána odpověď „zvládá“. Můžeme si všimnout, že tento rozdíl oproti ostatním dovednostem se týká převážně děvčat.

Tabulka č. 18 Trpělivě překonává překážky

Položka č. 18	Zvládá	Zpravidla ano	Zpravidla ne	Nezvládá	Celkem
Počet dětí	8	16	2	0	26
V %	30,8	61,5	7,7	0	100

Graf č. 18 Trpělivě překonává překážky

Komentář

Uvedená tabulka nám znázorňuje, že největší podíl tvoří odpověď „zpravidla ano“ a nejmenší podíl tvoří odpověď „zpravidla ne“. Podle pedagogů jsou děti dostatečně trpělivé a umí překonávat různé překážky v procesu vzdělávání.

Graf č. 18 nám poukazuje na to, že trpělivost je jedna ze slabších stránek děvčat, u této položky byla zaznamenána, podobně jako u položky č. 17, nejméněkrát odpověď „zvládá“.

Následující vyhodnocení dotazníků a zpracování tabulek se týká dětí s odkladem školní docházky.

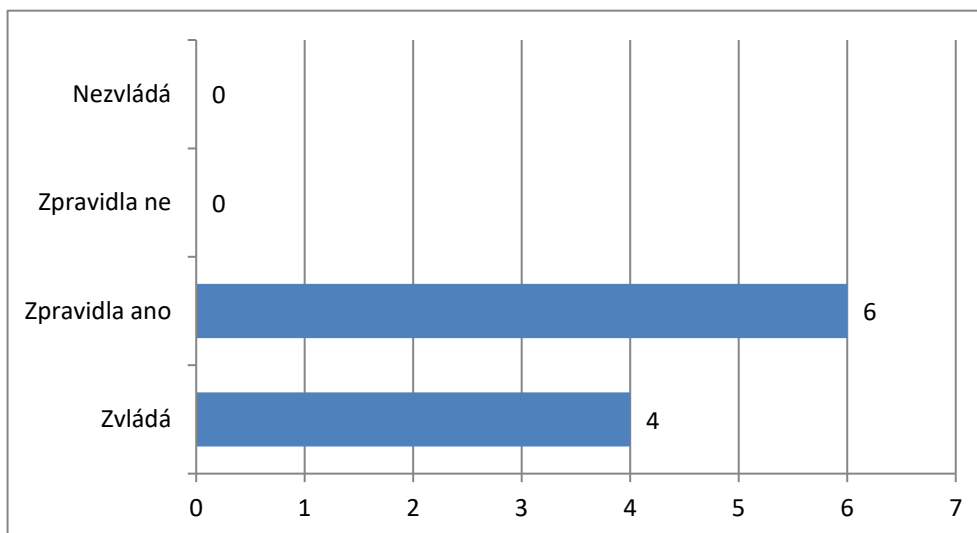
Tabulka č. 19 – Odklad školní docházky

	Děti s odkladem školní docházky	Děti bez odkladu školní docházky	Celkem
Počet dětí	10	16	26
V %	38	62	100

Tabulka č. 20 Vědomě projevuje zdvořilostní chování

Položka č. 1	Zvládá	Zpravidla ano	Zpravidla ne	Nezvládá	Celkem
Počet dětí (%)	40	60	0	0	100

Graf č. 19 Vědomě projevuje zdvořilostní chování

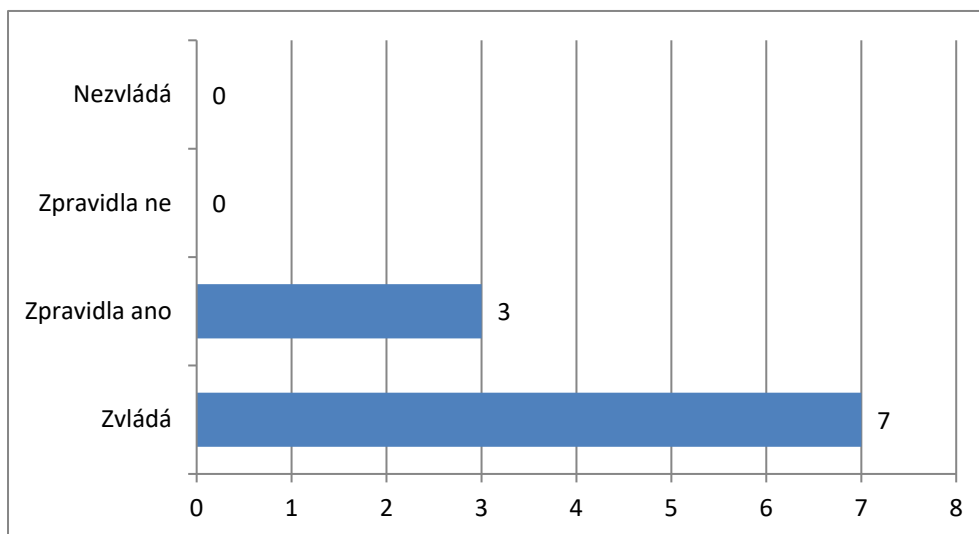
Komentář

Uvedená tabulka i graf znázorňují, že u dětí s odkladem školní docházky se neprojevují žádné větší potíže v ovládní slušného chování.

Tabulka č. 21 Má smysl pro morálku

Položka č. 2	Zvládá	Zpravidla ano	Zpravidla ne	Nezvládá	Celkem
Počet dětí (%)	70	30	0	0	100

Graf č. 20 Má smysl pro morálku

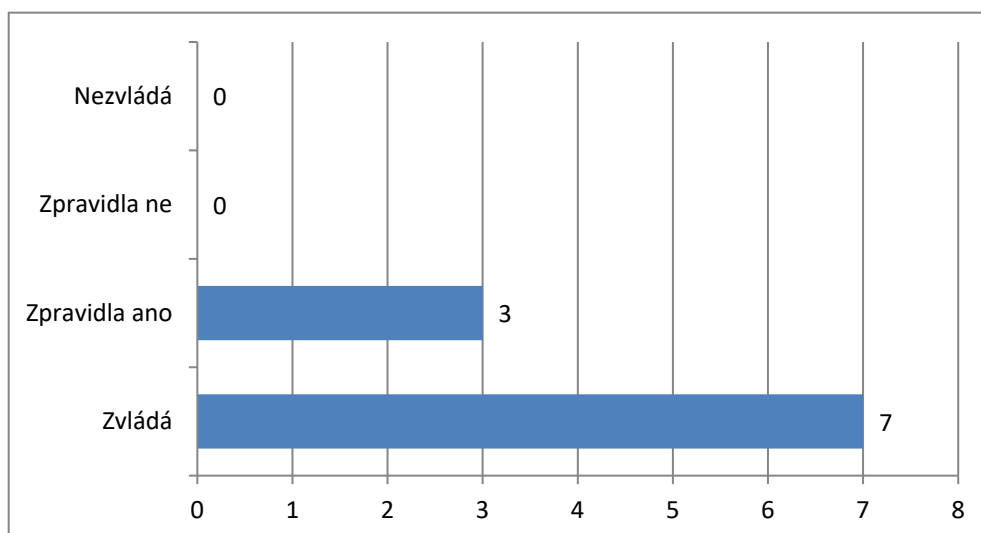
Komentář

Z tabulky je zřejmé, že i osvojení této dovednosti se nachází na velmi dobré úrovni. Ani jednou nebyla zvolena záporná odpověď.

Tabulka č. 22 Chová se a jedná na základě vlastních pohnutek a zároveň s ohledem na druhé

Položka č. 3	Zvládá	Zpravidla ano	Zpravidla ne	Nezvládá	Celkem
Počet dětí (%)	70	30	0	0	100

Graf č. 21 Chová se a jedná na základě vlastních pohnutek a zároveň s ohledem na druhé

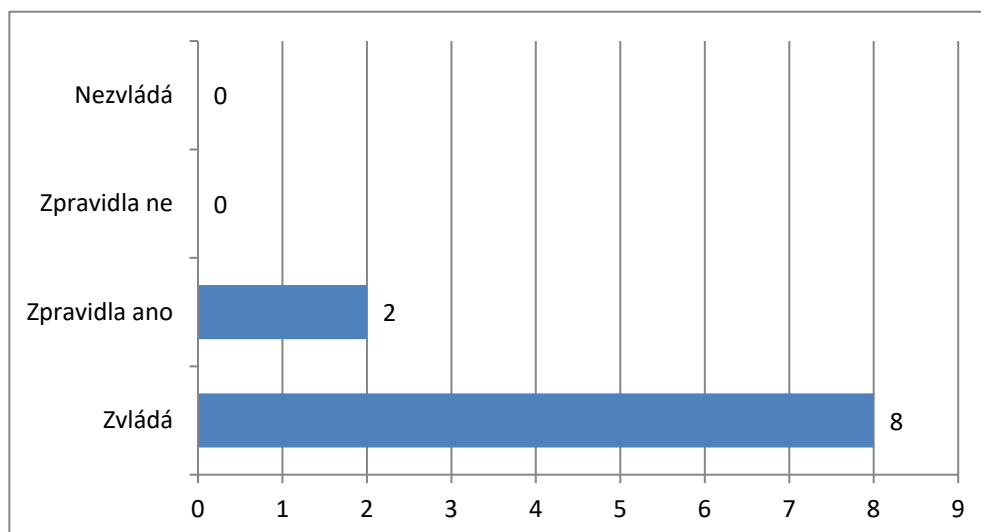
Komentář

Uvedená tabulka a graf poukazují na to, že tuto dovednost si děti osvojily velmi dobře, podobně jako u předchozí dovednosti.

Tabulka č. 23 Začlenění se do třídy a zařadí se mezi své vrstevníky, respektuje jejich rozdílné vlastnosti, schopnosti a dovednosti

Položka č. 4	Zvládá	Zpravidla ano	Zpravidla ne	Nezvládá	Celkem
Počet dětí (%)	80	20	0	0	100

Graf č. 22 Začlenění se do třídy a zařadí se mezi své vrstevníky, respektuje jejich rozdílné vlastnosti, schopnosti a dovednosti

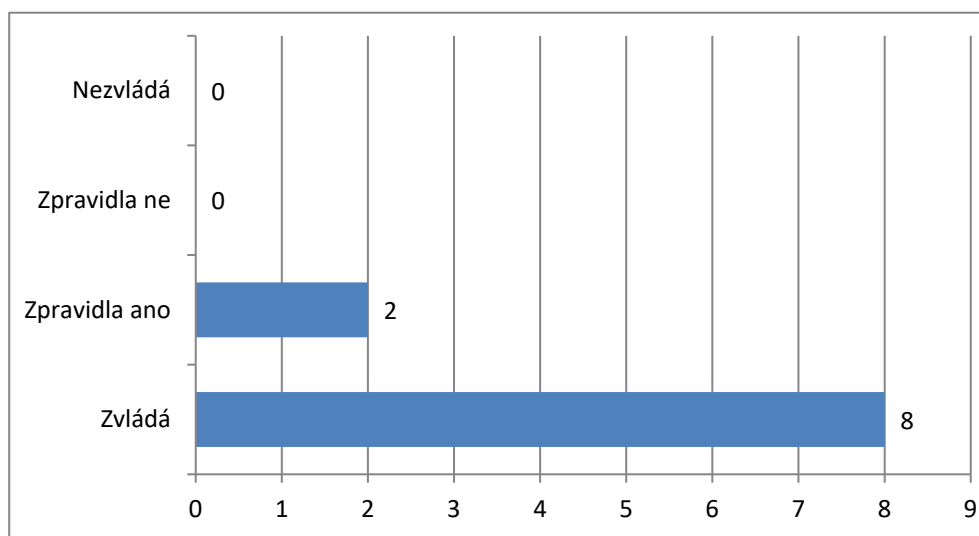
Komentář

Zde si můžeme všimnout výborných výsledků, co se týče začlenění dětí s odkladem školní docházky mezi ostatní děti, jsou schopné navazovat kontakty mezi ostatními dětmi i dospělými. Chápu, že každý člověk je jiný, jinak vypadá, jinak se chová a je přirozené se k mladšímu, slabšímu či postiženému chovat citlivě a ohleduplně.

Tabulka č. 24 Adaptuje se na život ve škole, aktivně zvládá požadavky plynoucí z prostředí školy i jeho běžných proměn

Položka č. 5	Zvládá	Zpravidla ano	Zpravidla ne	Nezvládá	Celkem
Počet dětí (%)	80	20	0	0	100

Graf č. 23 Adaptuje se na život ve škole, aktivně zvládá požadavky plynoucí z prostředí školy i jeho běžných proměn

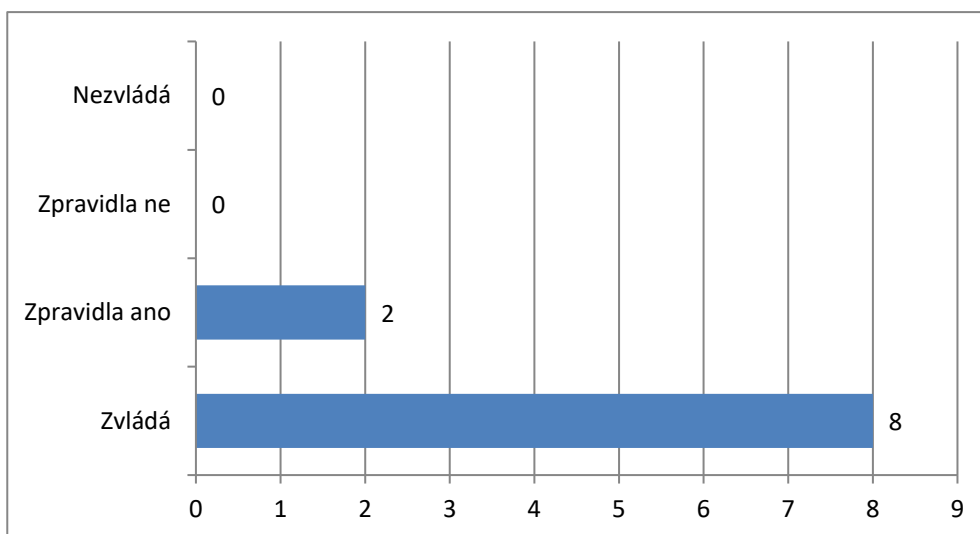
Komentář

Co se týče položky č. 5, i zde nám výzkum ukazuje, že se děti s odkladem školní docházky dokázaly adaptovat na školní prostředí velmi rychle a bez potíží.

Tabulka č. 25 Vyjednává s dětmi i dospělými ve svém okolí, domluví se na společném řešení

Položka č. 6	Zvládá	Zpravidla ano	Zpravidla ne	Nezvládá	Celkem
Počet dětí (%)	80	20	0	0	100

Graf č. 24 Vyjednává s dětmi i dospělými ve svém okolí, domluví se na společném řešení

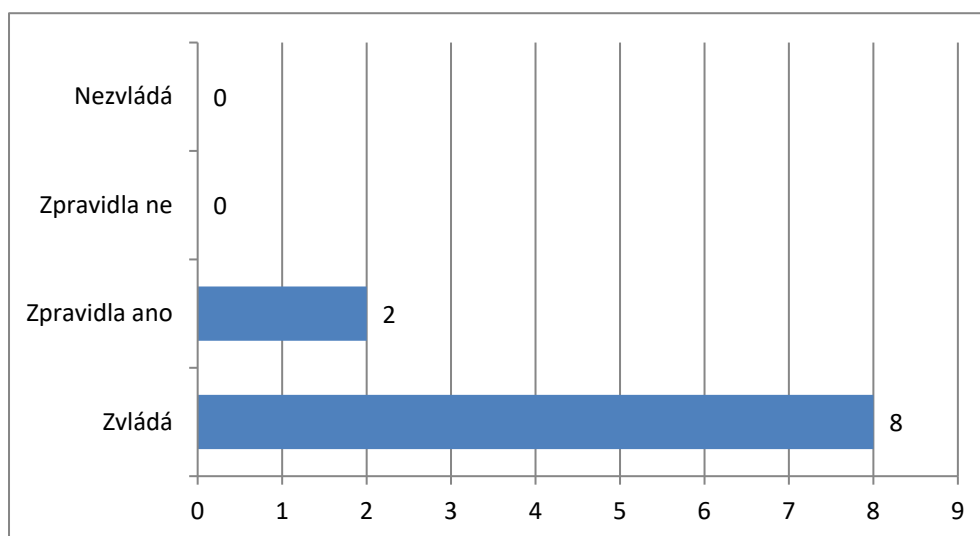
Komentář

Položkou č. 6 jsme chtěli zjistit, jak děti s odkladem školní docházky umí vyjednávat a komunikovat s dospělými a ostatními dětmi, zda jsou schopné spolupracovat, chápat a respektovat názory druhého a domlouvat se. Jak můžeme vidět v uvedené tabulce i grafu, nevyskytují se opět žádné problémy s těmito dovednostmi.

Tabulka č. 26 Utvoří si základní dětskou představu o pravidlech chování a společenských normách, co je v souladu s nimi a co proti nim a ve vývojově odpovídajících situacích se podle této představy chová

Položka č. 7	Zvládá	Zpravidla ano	Zpravidla ne	Nezvládá	Celkem
Počet dětí (%)	80	20	0	0	100

Graf č. 25 Utvoří si základní dětskou představu o pravidlech chování a společenských normách, co je v souladu s nimi a co proti nim a ve vývojově odpovídajících situacích se podle této představy chová

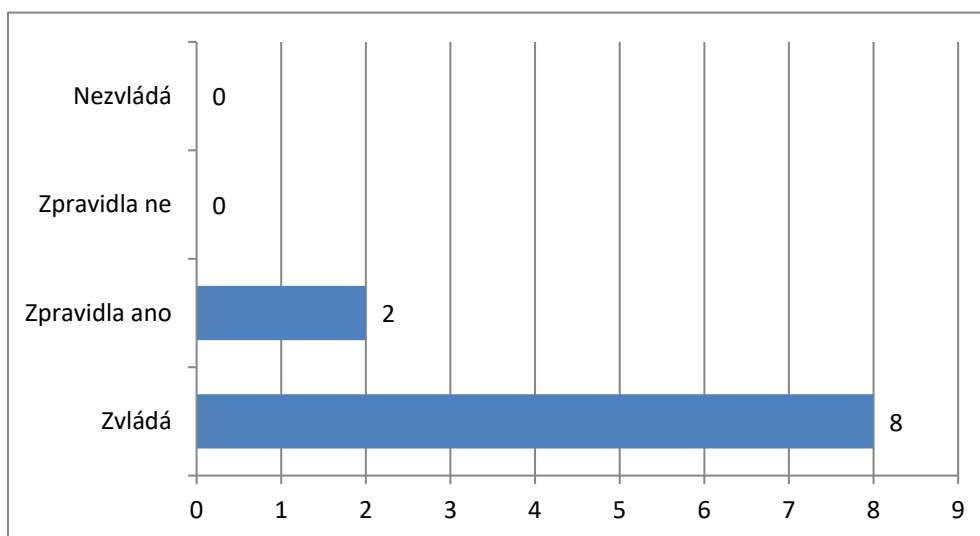
Komentář

Uvedená tabulka i graf nám představují úroveň dosaženou v dovednosti znát a ovládat pravidla společenského chování. Opět děti dosáhly velmi dobrých výsledků, stejně jako v předchozích dovednostech.

Tabulka č. 27 Chová se zdvořile, přistupuje k druhým lidem, k dospělým i k dětem, bez předsudků, s úctou k jejich osobě, váží si jejich práce a úsilí

Položka č. 8	Zvládá	Zpravidla ano	Zpravidla ne	Nezvládá	Celkem
Počet dětí (%)	80	20	0	0	100

Graf č. 26 Chová se zdvořile, přistupuje k druhým lidem, k dospělým i k dětem, bez předsudků, s úctou k jejich osobě, váží si jejich práce a úsilí

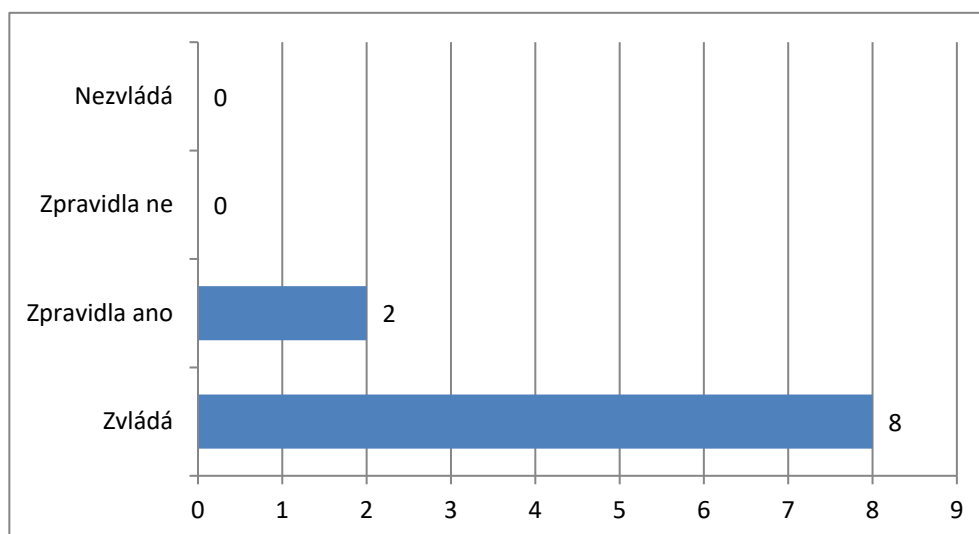
Komentář

Z výzkumu vyplívá, že všechny děti ovládají zdvořilostní chování a dokážou být ohleduplní vůči ostatním dětem i dospělým. Opět ani jednou nebyla zaznamenána záporná odpověď.

Tabulka č. 28 Dodržuje pravidla her a jiných činností, jedná spravedlivě, hraje férově

Položka č. 9	Zvládá	Zpravidla ano	Zpravidla ne	Nezvládá	Celkem
Počet dětí (%)	80	20	0	0	100

Graf č. 27 Dodržuje pravidla her a jiných činností, jedná spravedlivě, hraje férově

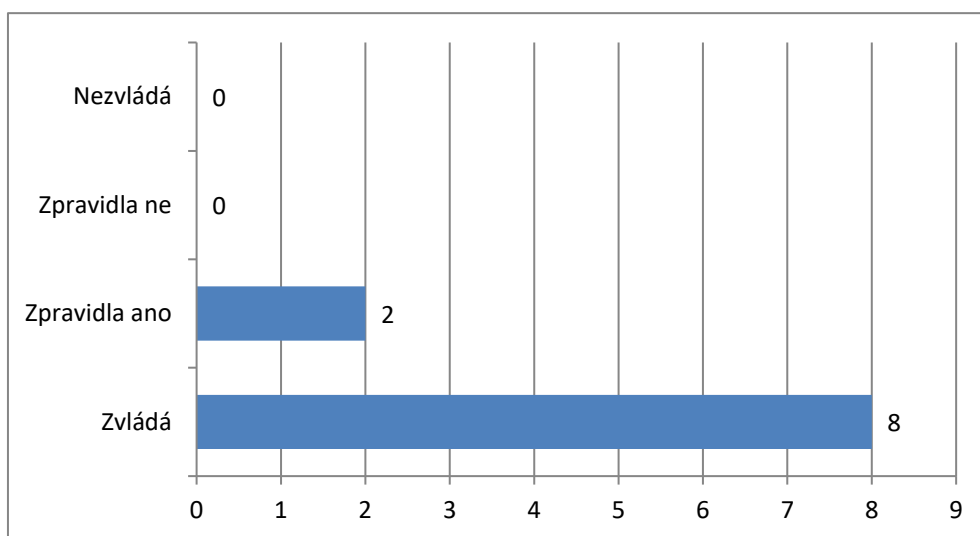
Komentář

Děti s odkladem školní docházky prokazují vysokou úroveň v osvojení dovednosti dodržování stanovených pravidel a spravedlivého jednání. Ani jednou nebyla zaznamenána záporná odpověď.

Tabulka č. 29 Uvědomuje si, že ne všichni lidé respektují pravidla chování, že se mohou chovat neočekávaně, proti pravidlům, a tím ohrožovat pohodu i bezpečí druhých; odmítá společensky nežádoucí chování

Položka č. 10	Zvládá	Zpravidla ano	Zpravidla ne	Nezvládá	Celkem
Počet dětí (%)	80	20	0	0	100

Graf č. 28 Uvědomuje si, že ne všichni lidé respektují pravidla chování, že se mohou chovat neočekávaně, proti pravidlům, a tím ohrožovat pohodu i bezpečí druhých; odmítá společensky nežádoucí chování

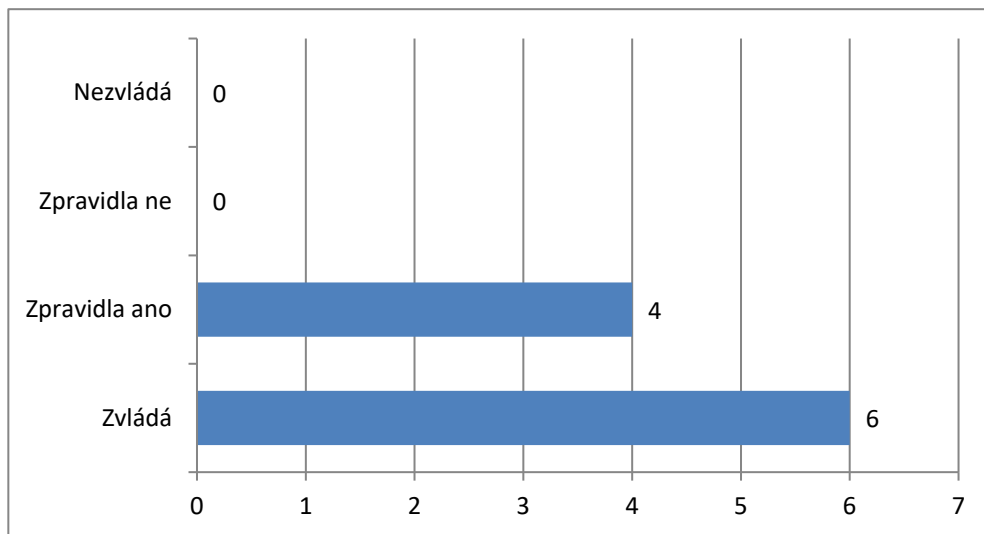
Komentář

Ukazuje se, že si děti plně uvědomují, že ne všichni lidé (děti) se chovají tak, jak se od nich očekává. Jsou si vědomi následků za své činy.

Tabulka č. 30 Zachází šetrně s vlastními i cizími pomůckami, hračkami, věcmi denní potřeby, s knížkami, s penězi apod.

Položka č. 11	Zvládá	Zpravidla ano	Zpravidla ne	Nezvládá	Celkem
Počet dětí (%)	60	40	0	0	100

Graf č. 29 Zachází šetrně s vlastními i cizími pomůckami, hračkami, věcmi denní potřeby, s knížkami, s penězi apod.

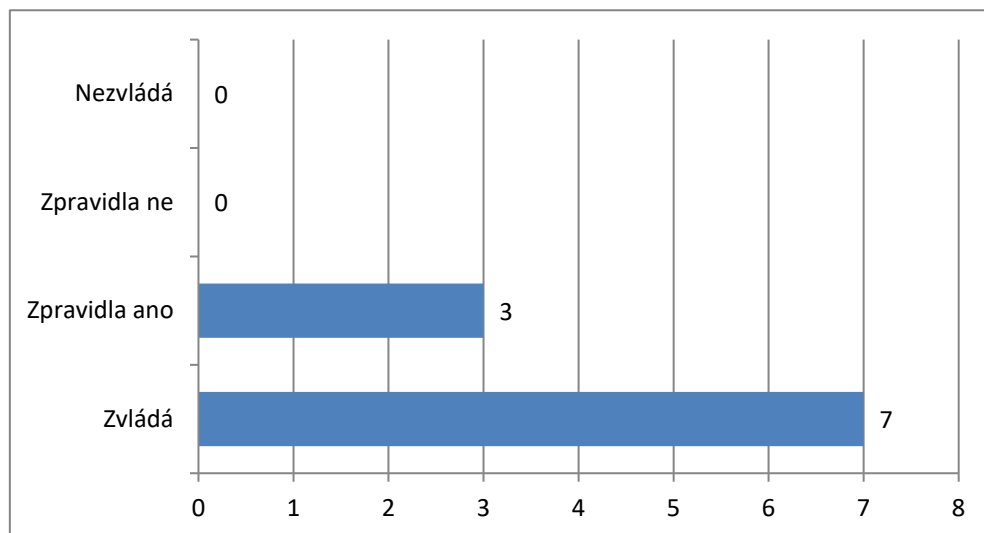
Komentář

Oproti předchozím dovednostem vidíme u dětí nižší výsledky, nicméně tato výsledky se nachází též na velmi dobré úrovni.

Tabulka č. 31 Porozumí běžným neverbálním projevům citových prožitků a nálad druhých

Položka č. 12	Zvládá	Zpravidla ano	Zpravidla ne	Nezvládá	Celkem
Počet dětí (%)	70	30	0	0	100

Graf č. 30 Porozumí běžným neverbálním projevům citových prožitků a nálad druhých

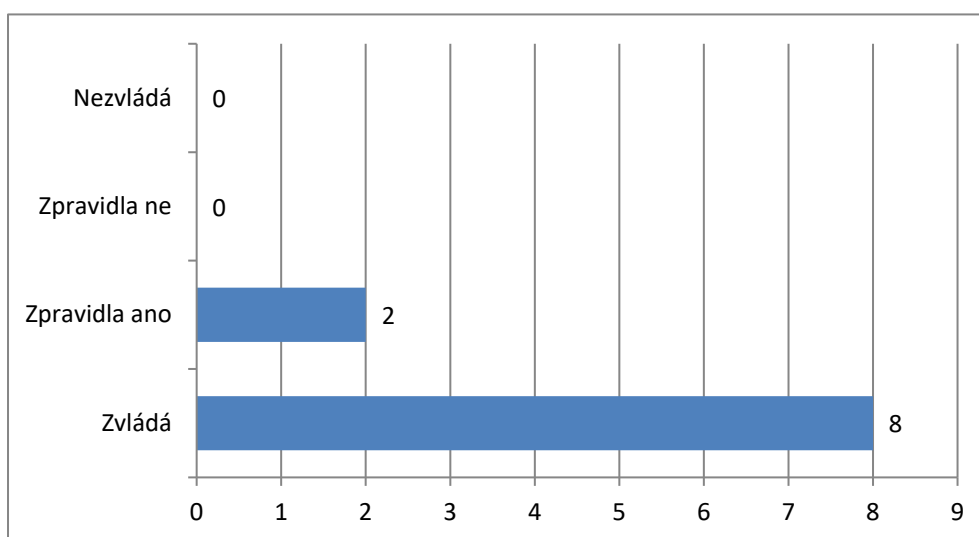
Komentář

Z výzkumu vyplynulo, že děti nemají problém porozumět běžným neverbálním projevům (poznají, když je druhý nadšený, smutný, zklamaný) a dokážou se chovat citlivě a ohleduplně.

Tabulka č. 32 Zachycuje skutečnosti ze svého okolí a vyjadřuje své představy pomocí různých výtvarných dovedností a technik

Položka č. 13	Zvládá	Zpravidla ano	Zpravidla ne	Nezvládá	Celkem
Počet dětí (%)	80	20	0	0	100

Graf č. 31 Zachycuje skutečnosti ze svého okolí a vyjadřuje své představy pomocí různých výtvarných dovedností a technik

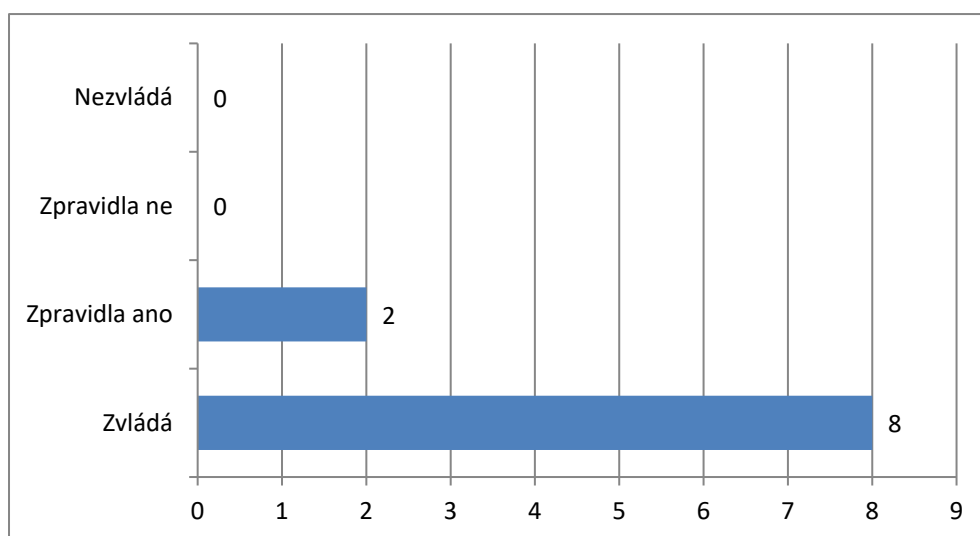
Komentář

Z výsledků je zřejmá velmi dobrá úroveň osvojené dovednosti. S výtvarnými projevy nemají děti s odkladem školní docházky žádné potíže.

Tabulka č. 33 Vyjadřuje se prostřednictvím hudebních a hudebně pohybových činností, zvládá základní hudební dovednosti vokální i instrumentální

Položka č. 14	Zvládá	Zpravidla ano	Zpravidla ne	Nezvládá	Celkem
Počet dětí (%)	80	20	0	0	100

Graf č. 32 Vyjadřuje se prostřednictvím hudebních a hudebně pohybových činností, zvládá základní hudební dovednosti vokální i instrumentální

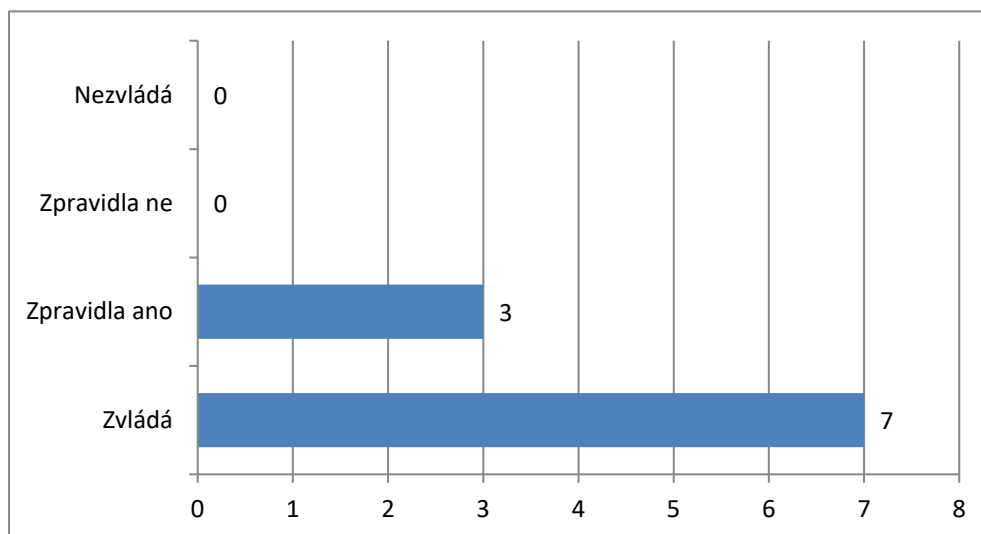
Komentář

Velmi kladně byla zhodnocena dovednost vyjadřovat se zpěvem, hrou na jednoduché hudební nástroje, hudebně pohybovou činností.

Tabulka č. 34 Dokáže rozlišit mezi hrou a úkolem

Položka č. 15	Zvládá	Zpravidla ano	Zpravidla ne	Nezvládá	Celkem
Počet dětí (%)	70	30	0	0	100

Graf č. 33 Dokáže rozlišit mezi hrou a úkolem

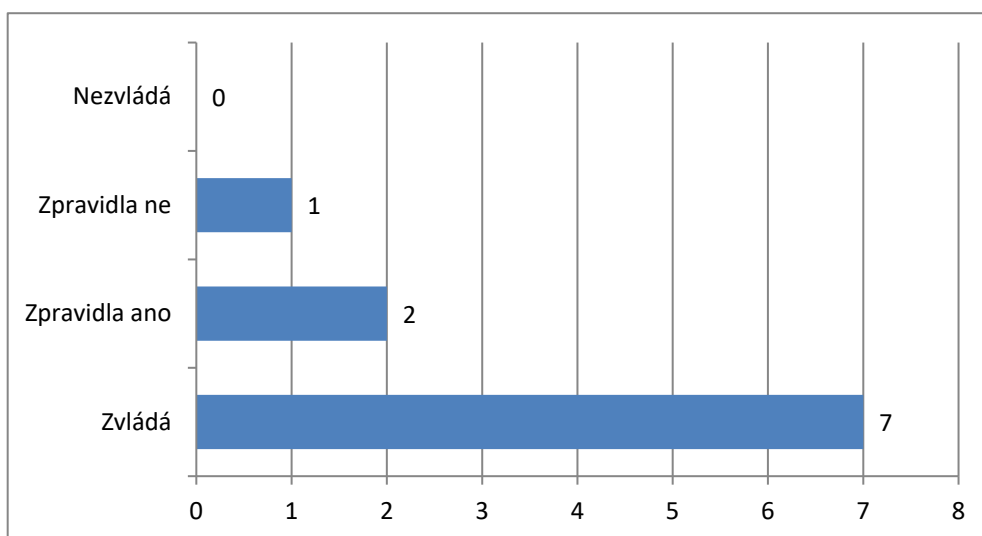
Komentář

Tabulka č. 34 ukazuje, že u dětí je velmi dobře rozvinuta dovednost odlišit hru od systematické povinnosti. Na úkol se dokážou soustředit a samostatně dokončit.

Tabulka č. 35 Zapojuje se mezi ostatní děti do her, do činností, při nichž je třeba rozhodovat, rozdělit role, dodržovat určitá pravidla

Položka č. 16	Zvládá	Zpravidla ano	Zpravidla ne	Nezvládá	Celkem
Počet dětí (%)	70	20	10	0	100

Graf č. 34 Zapojuje se mezi ostatní děti do her, do činností, při nichž je třeba rozhodovat, rozdělit role, dodržovat určitá pravidla

Komentář

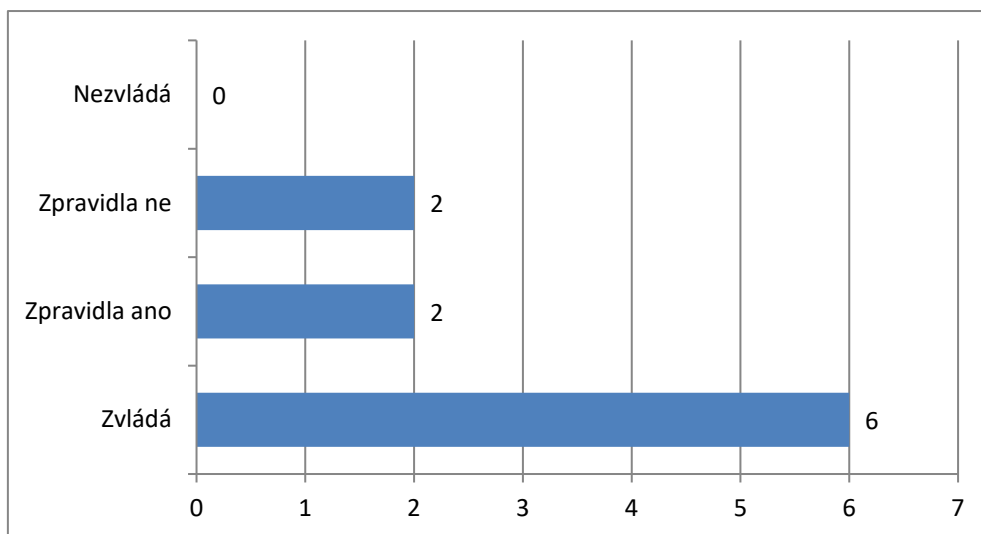
U položky č. 16 se pedagogové přikláněli opět ke kladným odpovědím. Podle pedagogů děti zvládají samostatně si vyhledat partnera pro hru a jiné činnosti, domlouvat se, rozdělovat a měnit herní role, umí spolupracovat při různých činnostech a aktivitách, domluvit se na společném řešení.

Můžeme si všimnout, že jednou byla zvolena záporná odpověď. U jednoho dítěte se objevuje potřeba dopomoci dospělého nebo staršího dítěte.

Tabulka č. 36 Samostatně plní i náročnější úkoly a zhodnotí výsledky

Položka č. 17	Zvládá	Zpravidla ano	Zpravidla ne	Nezvládá	Celkem
Počet dětí (%)	60	20	20	0	100

Graf č. 35 Samostatně plní i náročnější úkoly a zhodnotí výsledky

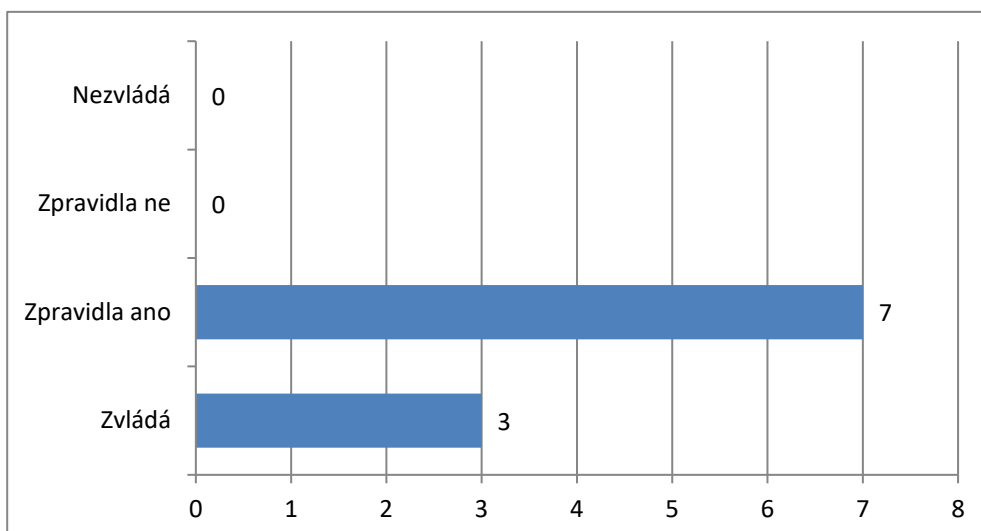
Komentář

Samostatnost při plnění složitějších úkolů a schopnost své výsledky zhodnotit se nachází na nižší úrovni oproti ostatním dovednostem. Nicméně výsledky celkově dosahují dobré úrovně.

Tabulka č. 37 Trpělivě překonává překážky

Položka č. 18	Zvládá	Zpravidla ano	Zpravidla ne	Nezvládá	Celkem
Počet dětí (%)	30	70	0	0	100

Graf č. 36 Trpělivě překonává překážky

Komentář

Podle pedagogů je trpělivost dětí s odkladem školní docházky velmi dobře rozvinuta. Nevzdávají se těžkostem a dokážou trpělivě překonat různé překážky, unést nezdar a prohru.

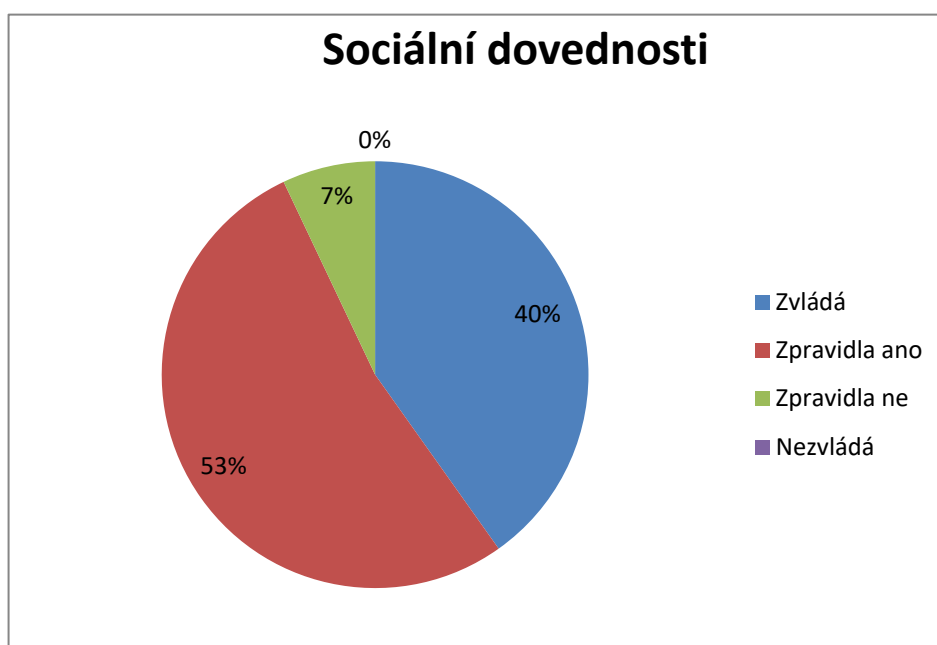
2.1.5 Zhodnocení výsledků dotazníkového šetření

Cílem dotazníkového šetření bylo zjistit, jak učitelé prvního stupně základní školy vnímají úroveň sociálních dovedností dětí v prvních třídách základní školy.

Dotazník týkající se sociálních dovedností jednoho dítěte se skládá z 18 položek. Výzkum byl proveden celkem u 26 dětí. Celkem bylo tedy zaznamenáno 468 odpovědí.

Z dotazníkového šetření vyplynulo, že děti v prvních třídách mají velmi dobře rozvinuté sociální dovednosti. Téměř 40% tvoří odpověď „zvládá“ a 53% náleží odpovědi „zpravidla ano“. Zbýlých 7% patří odpovědi „zpravidla ne“. Ani jednou nebyla zaznamenána odpověď „nezvládá“.

Graf č. 37 – Zhodnocení výsledků dotazníkového šetření

Z dotazníkového šetření jsme se dále dozvěděli, že sociální dovednosti si lépe osvojila děvčata než chlapci. U všech položek s odpovědí „zvládá“ převažují dívky a tvoří celkem 75%. Méněkrát odpověď „zvládá“ byla zaznamenána u chlapců, a to u 25% ze všech odpovědí „zvládá“.

Odpověď „zpravidla ano“ zaznamenaly paní učitelky téměř 247krát. U této odpovědi jsme zjistili, že chlapci si též nevedou špatně. Téměř 33% odpovědí „zpravidla ano“ se týká dívek a 67% chlapců.

Méně často se paní učitelky přikláněly k odpovědi „zpravidla ne“. Tato odpověď byla zaznamenána celkem 33krát ze všech odpovědí, tj. 468. Z celkového počtu odpovědí „zpravidla ne“ náleží 36% dívkám a téměř 64% chlapcům.

Tabulka č. 38 – počty odpovědí

Počet odpovědí	Zvládá	Zpravidla ano	Zpravidla ne	Nezvládá	Celkem
Děvčata	141	81	12	0	234
Chlapci	47	166	21	0	234
Dohromady	188	247	33	0	468

Poslední výzkumné šetření se týká dětí s odkladem školní docházky. Z celkového počtu 26 dětí mělo téměř 38% odklad školní docházky. V tomto výzkumu jsme se tedy zaměřili na 10 dětí.

Z výzkumného šetření týkajícího se dětí s odkladem školní docházky vyplývá, že osvojené sociální dovednosti mají na velmi dobré úrovni. Odpověď „zvládá“ byla zaznamenána téměř 126krát z celkového počtu odpovědí 180, tedy 70 %. Téměř 28 % tvoří odpověď „zpravidla ano“ a zbývající 2 % patří odpovědi „zpravidla ne“.

Celkem se nejvíce odpovědi „zpravidla ne“ objevila u položky č. 17 - Samostatně plní i náročnější úkoly a zhodnotí výsledky. Z celkového počtu 26 dětí tuto odpověď volily paní učitelky u 4 dětí. Naopak ani jednou se k této odpovědi paní učitelky nepřikláněly u položky č. 13 - Zachycuje skutečnosti ze svého okolí a vyjadřuje své představy pomocí různých výtvarných dovedností a technik, a u položky č. 14 - Vyjadřuje se prostřednictvím hudebních a hudebně pohybových činností, zvládá základní hudební dovednosti vokální i instrumentální.

Nejlépe je u dětí rozvinuta dovednost projevovat zdvořilostní chování, která je obsažena v položce č. 1. Tuto dovednost zvládá 61,5 % ze všech dětí a u téměř 35 % paní učitelky volily odpověď „zpravidla ano“.

Doporučení pro mateřské školy

Z výzkumného šetření vyplynulo, že děti v prvních třídách mají největší potíže samostatně plnit náročnější úkoly a zhodnotí výsledky (projevovat samostatnost, rozhodnost, nebojácnost, vytrvalost).

V mateřské škole bychom se měli zaměřit právě na aktivity podporující samostatnost dětí, jelikož na základní škole je samostatnost dětí velice důležitá.

V mateřské škole bychom měli vytvářet takové prostředí, které je bohaté na různé hry a činnosti, u kterých se předpokládá určitá úroveň samostatnosti a aktivity dítěte, a zároveň dítě v této oblasti rozvíjí. Nabízet takové činnosti, ve kterých dítě může uplatnit své myšlenky a nápady. Do takových činností by pedagog měl zasahovat „nenápadně“, jestliže to situace vyžaduje. Nabízíme dětem klidné prostředí, ve kterém se dítě nebude bát si přijít o radu a pomoc.

Abychom u dětí podpořili rozvoj dovednosti zhodnotit své výsledky, neměli bychom zapomínat například na diskusní kroužky, ve kterých se všemi dětmi zhodnotíme, co se nám daný den povedlo a nepovedlo, co se nám líbilo a naopak nelíbilo apod.

ZÁVĚR

Bakalářská práce se zabývá tematikou školní připravenosti v oblasti sociálních dovedností, které by si měl předškolák osvojit před nástupem do základní školy.

V teoretické části bakalářská práce přímo vysvětluje podstatné pojmy jako předškolní věk, školní zralost a připravenost a sociální dovednost. Dozvěděli jsme se, jaký mají vliv dostatečně rozvinuté sociální dovednosti na bezproblémový nástup do základní školy a jak můžeme dítěti pomoci v jejich rozvoji. Konkrétně nás také bakalářská práce seznámila s významem hry, jako základní a nezastupitelnou činností v rozvoji osobnosti dítěte. Na závěr teoretické části jsme se dočetli o vlivu působení médií na děti předškolního věku.

Cílem praktické části je zjistit úroveň sociálních dovedností dětí v první třídě základní školy z pohledu učitele působící na prvním stupni.

Pro výzkum byla zvolena kvantitativní metoda dotazníku. Dotazník obsahuje 18 otázek, pomocí nichž bylo zjišťováno, jak se děti vypořádají se školními požadavky a situacemi na základě jejich úrovně sociálních dovedností, které jsou předmětem výzkumu.

Z výzkumu vyplynulo, že děti mají rozvinuté sociální dovednosti na velmi dobré úrovni. Největší problémy se u dětí projevují v samostatném plnění náročnějších úkolů, naopak velmi dobře se u dětí projevují základy společenského chování a dovednosti výtvarného a hudebního projevu.

LITERATURA A ZDROJE

ANDERSONOVÁ, Jean, Susan FISCHGRUNDOVÁ a Mary LOBASCHEROVÁ. *Dobrý start do školy: Jak můžete připravit vašemu dítěti dobrý vstup do školy*. České vydání. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-85282-92-5.

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a kol. *Školní zralost a její diagnostika*. 1. vydání. Praha: Raabe. 2017. ISBN 978-80-7496-319-3.

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta Šmardová. *Diagnostika dítěte předškolního věku*. 2. vydání. Brno: Edika. 2015. ISBN 978-80-266-0658-1

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. *Školní zralost: co by mělo umět dítě před vstupem do školy*. Brno: Computer Press, 2011. Moderní metodika pro rodiče a učitele. ISBN 978-80-251-2569-4.

GILLERNOVÁ, Ilona a Lenka KREJČOVÁ. *Sociální dovednosti ve škole*. Praha: Grada, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3472-9.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1369-4.

JUCOVIČOVÁ, Drahomíra a Hana Žáčková. *Je naše dítě zralé na vstup do školy?* 1. vydání. Praha: Grada Publishing, a. s. 2014. ISBN 978-80-247-4750-7

KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4435-3.

KUTÁLKOVÁ, Dana. *Jak připravit dítě do 1. třídy*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4856-6.

MERTIN, Václav, Ilona Gillernová a kol. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. 3. vydání. Praha: Portál, s. r. o. 2015. ISBN 978-80-262-0977-5

OTEVŘELOVÁ, Hana. *Školní zralost a připravenost*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1092-4.

PRŮCHA, Jan. *Předškolní dítě a svět vzdělávání: přehled teorie, praxe a výzkumných poznatků*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-323-5.

PRŮCHA, Jan a Soňa Koťátková. *Předškolní pedagogika*. 1. vydání. Praha: Portál. 2013. ISBN 978-80-262-0495-4

SVOBODOVÁ, Eva. *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-774-9.

SYSLOVÁ, Zora, Jana KRATOCHVÍLOVÁ a Táňa FIKAROVÁ. *Pedagogická diagnostika v MŠ: práce s portfoliem dítěte*. Praha: Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1324-6.

ŠMELOVÁ, Eva, Michaela PRÁŠILOVÁ a kol. *Didaktika předškolního vzdělávání*. Praha: Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1302-4.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.

Diagnostika školní zralosti. Praha: Raabe, 2012. Školní zralost. ISBN 978-80-87553-52-7.

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. 4. úprava, úplné znění k 1. 1. 2018. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2018.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

CHVÁL, Martin a Jana KROPÁČKOVÁ. Sociální dovednosti předškolních dětí a jejich vliv na odklad povinné školní docházky a dosahovaný školní úspěch na konci 1. ročníku základní školy1. Orbis Scholae: Předškolní vzdělávání a přechod do základní školy [online]. Karolinum, 2017, , 93-117 [cit. 2019-12-15]. ISSN 2336-3177. Dostupné z: https://www.cupress.cuni.cz/ink2_stat/dload.jsp?prezMat=103216

SMÍŠKOVÁ, Regina. *Socializace dětí v mateřské škole* [online]. České Budějovice, 2010 [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: https://theses.cz/id/pb5t4r/downloadPraceContent_adipIdno_14935?lang=sk. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, Katedra pedagogiky a psychologie. Vedoucí práce Marta Franclová.

SEZNAM PŘÍLOH

1. První část dotazníku - anamnéza dítěte
2. Druhá část dotazníku – sociální dovedností

Příloha 1

Anamnéza

Dítě č.

Třída:

Datum:

Věk dítěte:

____ let

Pohlaví:

chlapec x dívka

Odklad školní docházky:

ano x ne

Pokud ano, z jakého důvodu?

Předčasný nástup do školy: ano x ne

Pokud ano, z jakého důvodu?

Jiné poznatky o dítěti (např. dítě má osobního asistenta, dítě není občanem ČR apod.)

Příloha 2

Položka	Sociální dovednosti	Nezvládá	Zpravidla ne	Zpravidla ano	Zvládá
1.	Vědomě projevuje zdvořilostní chování (pozdraví, rozloučí se, odpovídá na otázky...)				
2.	Má smysl pro morálku (dokáže rozpoznat vhodné či nevhodné chování, projevuje ohleduplnost, soucit...)				
3.	Chová se a jedná na základě vlastních pohnutek a zároveň s ohledem na druhé				
4.	Začlení se do třídy a zařadí se mezi své vrstevníky, respektuje jejich rozdílné vlastnosti, schopnosti a dovednosti				
5.	Adaptuje se na život ve škole, aktivně zvládá požadavky plynoucí z prostředí školy i jeho běžných proměn (vnímá základní pravidla jednání ve skupině, podílí se na nich a řídí se jimi, podřídí se rozhodnutí skupiny, přizpůsobí se společnému programu, spolupracuje, přijímá autoritu) a spoluvytváří v tomto společenství prostředí pohody				
6.	Vyjednává s dětmi i dospělými ve svém okolí, domluví se na společném řešení				
7.	Utvoří si základní dětskou představu o pravidlech chování a společenských normách, co je v souladu s nimi a co proti nim a ve vývojově odpovídajících situacích se podle této představy chová				
8.	Chová se zdvořile, přistupuje k druhým lidem, k dospělým i k dětem, bez předsudků, s úctou k jejich osobě, váží si jejich práce a úsilí				
9.	Dodržuje pravidla her a jiných činností, jedná spravedlivě, hraje férově				
10.	Uvědomuje si, že ne všichni lidé respektují pravidla chování, že se mohou chovat neočekávaně, proti pravidlům, a tím ohrožovat pohodu i bezpečí druhých; odmítá společensky nežádoucí chování (lež, nespravedlnost, ubližování...)				

11.	Zachází šetrně s vlastními i cizími pomůckami, hračkami, věcmi denní potřeby, s knížkami, s penězi apod.				
12.	Porozumí běžným neverbálním projevům citových prožitků a nálad druhých				
13.	Zachycuje skutečnosti ze svého okolí a vyjadřuje své představy pomocí různých výtvarných dovedností a technik				
14.	Vyjadřuje se prostřednictvím hudebních a hudebně pohybových činností, zvládá základní hudební dovednosti vokální i instrumentální (zaspívá píseň, zachází s jednoduchými hudebními nástroji, sleduje a rozlišuje rytmus)				
15.	Dokáže rozlišit mezi hrou a úkolem (rozvíjí smysl pro povinnost, odpovědnost, dokončí započatou práci, pomoc druhým...)				
16.	Zapojuje se mezi ostatní děti do her, do činností, při nichž je třeba rozhodovat, rozdělit role, dodržovat určitá pravidla				
17.	Samostatně plní i náročnější úkoly a zhodnotí výsledky (co jsem udělal dobře a co špatně, projevuje samostatnost, rozhodnost, nebojácnost, vytrvalost, otevřenost)				
18.	Trpělivě překonává překážky				